

Boží jméno

v Překladu nového světa

Původně: *The Divine Name in the New World Translation* (www.tetragrammaton.org)

Překlad: Jana Hlaváčová, Zlín, 2009

Korektury a redakční úpravy: Jan Janča

Datum poslední revize: 13. 9. 2009

Boží jméno v *Překladu nového světa*

OBSAH

Kapitola 1: Překlad nového světa je unikátní.....	3
Kapitola 2: Verze Septuaginta	6
Kapitola 3: Důvěryhodný biblický text	8
Kapitola 4: <i>Meziřádkový překlad Království</i>	11
Kapitola 5: Důraz na tetragrammaton.....	13
Kapitola 6: J20 – יהוה v řecké konkordanci	14
Kapitola 7: Hebrejské verze	22
Kapitola 8: Hledání tetragrammatonu – část 1	29
Kapitola 9: Hledání tetragrammatonu – část 2	33
Kapitola 10: Hledání tetragrammatonu – část 3	39
Kapitola 11: „Hallelujah“ v Křesťanských písmech	42
Kapitola 12: Závěr.....	46

Zkratky

Ⲙ	Sinajský kodex, 4. století
A	Alexandrijský kodex, 5. století
B	Vatikánský kodex 1209, 4. století
C	Codex Ephraemi rescriptus, 5. století
J	Odkaz typu „J“ – Odkaz na dokument, v němž bylo použito Boží jméno „Jehova“. Řada odkazů typu „J“ jsou odkazy na nějaký novodobý překlad textu Nového zákona do hebrejštiny; např. J ¹ byl z řečtiny do hebrejštiny přeložen v r. 1555.
KIT	The Kingdom Interlinear Translation of the Greek Scriptures – Meziřádkový překlad Království řeckých písem
LXX	Septuaginta
NWT	The New World Translation
PNS	Překlad nového světa
Vg	Latinská vulgáta, cca 400 n. l.

Tato stránka je záměrně ponechána prázdná

Kapitola 1: Překlad nového světa je unikátní

Pokud nedokážete číst Bibli v hebrejštině nebo v řečtině, musíte se spolehnout na přesnost biblického překladu, který ke čtení a studiu používáte. Tato skutečnost platí bez ohledu na to, který z mnoha biblických překladů si vyberete.

V roce 1950 vydala Společnost Strážná věž nový překlad Křesťanských písem (Nový zákon) v angličtině, který nazvala *Překlad nového světa Řeckých písem*. Do roku 2001 vydala kompletní *Překlad nového světa Bible* ve 21 jazycích a Řecká písmena v 16 dalších jazycích. Do roku 1998 bylo vytištěno více než 100 milionů výtisků.

První pohled na Překlad nového světa

Překlad nového světa je unikátní v tom, že obnovuje Boží jméno. V úvodu k [anglickému] vydání z roku 1984 (česky poprvé 1987, pozn. překl.) vydavatelé uvádějí, jaký je účel jejich překladu Bible:

Bible tlumočí posvátnou vůli Svrchovaného Pána vesmíru, a proto by bylo hrubou urážkou – a dokonce napadením Božího majestátu -, kdyby bylo vynecháno nebo skryto jedinečné Boží jméno, které se v hebrejském textu nepopíratelně objevuje téměř 7000krát v podobě יהוה (JHWH). Nejvýznačnějším rysem tohoto překladu je tedy navrácení Božího jména na jeho řádné místo v českém textu. Byl použit uznávaný český tvar „Jehova“, a to 6973krát v Hebrejských písmech a 237krát v Křesťanských řeckých písmech. (PNS se studijními poznámkami z roku 2000, str. 6, české vyd.)

Z tohoto konstatování vyplývá, že hlavním účelem a prvořadým rysem *Překladu nového světa* je obnovení Božího jména.

Přínos Překladu nového světa pro Hebrejská písmena

Pokud nejste jedním ze svědků Jehovových, může se vám zdát zvláštní, že jejich Starý zákon (Hebrejská písmena) překládá Boží jméno mnohem přesněji než Bible, kterou pravděpodobně používáte. Ano, je pravda, že váš překlad Starého zákona používá spíše slovo *LORD*¹ (*HOSPODIN*) než Boží jméno.

Hebrejská písmena byla napsána v hebrejštině. (Existuje několik výjimek, kdy byla použita aramejšтина.) O používání čtyř hebrejských písmen יהוה (YHWH, JHVH) v Hebrejských písmech toho lze říci mnoho. To, jak je Boží jméno napsáno, je důležité, ale přesahuje to rozsah této krátké knížky. Nicméně ohledně výskytu Božího jména v Hebrejských písmech nejsou žádné pochybnosti. Vyskytuje se 6 961krát² a jako takové je jasně identifikovatelné.

Když William Tyndale vydal v roce 1530 svoji Bibli v angličtině, použil v Hebrejských písmech v místech výskytu Božího jména anglický výraz *LORD* napsaný kapitálkami (velkými písmeny). Překladařelé King James Version (Verze krále Jakuba) z roku 1611

1 Ve většině anglických verzí Starého zákona představuje verze *LORD* napsaná velkými tiskacími písmeny výskyt Božího jména. Na stejných místech *Překlad nového světa* správně překládá Boží jméno jako *Jehova*, když používá jeho anglický ekvivalent. *Yahweh* v angličtině je *transliterací* hebrejských písmen יהוה. To znamená, že čtyři hebrejská písmena jsou převedena na fonetické ekvivalenty písmen existující v angličtině. Jak překlad, tak transliterace jsou vhodné, ačkoliv některé náboženské skupiny mohou dávat přednost jednomu před druhým. Pověšme si prosím, že titul *Lord* napsaný malými písmeny se v *Překladu nového světa* Hebrejských písem a ve většině verzí Starého zákona v angličtině také vyskytuje. Titul *Lord* je správným překladem hebrejského výrazu *Adonay*.

2 Kniha *Pomůcka k porozumění Bible* na straně 885 říká: „Tetragrammaton se vyskytuje v jazyce původního textu Hebrejských písem 6961krát (v tomto počtu je zahrnuto 134 případů, kdy Masoretský text ukazuje, jak staří opisovači [Sopherim] změnili v jednoduchém hebrejském textu *Yehowah* na 'Adho.nay' nebo 'Elo.him').“

následovali v používání výrazu *LORD* Tyndaleův příklad, čímž započali dlouhodobou tradici takového způsobu překládání Bible do angličtiny.

Takové zkreslování Božího jména je závažné. Jeho jméno se v Hebrejských písmech pravidelně objevuje a mělo by být odpovídajícím způsobem prezentováno v moderních překladech. Bohužel tomu tak není. Překladatelé a vydavatelé Starého zákona by měli důkladně zvážit svou praxi ohledně pozměňování Božího jména. Není dále možné, aby Jeho jméno nahrazovali zavádějící typografickou náhražkou, která se může snadno plést s titulem Ježíše v Křesťanských písmech. Je třeba dodržovat důležitou překladatelskou zásadu. *Překladatel musí volit taková slova, která budou současným čtenářům sdělovat stejnou myšlenku, jakou sděloval inspirovaný pisatel čtenářům ve své době.* Inspirovaní pisatelé Starého zákona s největší pravděpodobností sdělovali svým čtenářům toto ctěné jméno tím, že používali tetragramaton.³ Současný překladatel Bible do angličtiny (nebo češtiny) musí svým čtenářům sdělit tentýž význam.

Překladatele *Překladu nového světa* je třeba pochválit za náležité „restaurování“ Božího jména v Hebrejských písmech. Takové obnovení bylo vskutku potřebné. Hebrejská Bible používá Boží jméno téměř 7000krát. Raní překladatelé do angličtiny nahrazovali Boží jméno výrazem *LORD*. Potom, po dobu téměř 400 let, reprezentoval tento výraz *LORD* v překladech Boží jméno. Překladatelský výbor *Překladu nového světa* následně „restauroval“ Boží jméno v Hebrejských písmech, když začal znovu používat Boží jméno *Jehova*.

Mělo by být Boží jméno „restaurováno“ v Křesťanských písmech?

Překlad nového světa si také dělá nárok na „restaurování“ Božího jména na 237 místech v Křesťanských písmech. (Ve 237 případech, kdy se obecně vyskytuje v Křesťanských písmech slovo *Lord*, používá místo něj *Překlad nového světa* slovo *Jehova*.) V tomto případě však jde o úplně jinou záležitost. Aby bylo slovo ve starověkém biblickém textu „restaurováno“, musí být doloženo, že inspirovaný pisatel toto slovo opravdu v původním textu používal a že bylo následně odstraněno.

Mělo by být jasné, že překladatel nemůže přidávat nebo měnit slova v Křesťanských řeckých písmech za účelem jejich „restaurace“ v jeho novém překladu. Navíc si překladatel nesmí dovolit ve svém překladu „restaurovat“ nové slovo, které se v řeckém textu, který překládá, nenachází.

Společnost Strážná věž připouští, že neexistují žádné řecké rukopisy Křesťanských písem, které by obsahovaly Boží jméno napsané hebrejskými písmeny.⁴ Víme také, že neexistují žádné starobylé řecké křesťanské rukopisy, které by obsahovaly transkripci čtyř hebrejských písmen řeckými písmeny.⁵

Ze zběžného pohledu se tedy zdá, že kvůli nedostatku textových důkazů by Boží jméno nemělo být v Křesťanských písmech obnovováno.

3 Tetragramaton se skládá ze čtyř hebrejských písmen יהוה (YHWH), která označují Boží jméno.

4 Viz *Pomůcka k porozumění Bible*, strany 886-888. Přestože neexistují rukopisy, které by obsahovaly hebrejská písmena tetragramatonu, společnost Strážná věž zastává názor, že tetragramaton byl užíván inspirovanými pisateli Křesťanských řeckých písem, ale že byl následně odstraněn jako důsledek velké hereze ve druhém a třetím století n. l. Kniha *Tetragramaton a Křesťanská řecká písma* (dostupná na www.tetragramaton.org) se touto domnělou herezí detailně zabývá.

5 *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, United Bible Societies, 1971, neuvádí žádnou variantu (alternativní výslovnost, která se liší od slovosledu většiny řeckých rukopisů) Božího jména pro kterýkoliv z 237 veršů obsahujících *Jehova*. Nicméně existují starověké hebrejské rukopisy (ne rukopisy Křesťanských písem) a jiné náboženské texty ze stejného období, které obsahují Boží jméno zapsané řeckými písmeny (IAΩ—YAW) nebo jejich řeckým ekvivalentem (IIIIII—PIPI). (PIPI nemá v řečtině žádný fonetický význam. Ve velké většině bylo používáno raními pisateli jako grafické vyjádření יהוה za použití řeckých písmen.)

Překladatelský výbor *Překladu nového světa* však předložil dvě překladatelské metody a jednu hypotézu týkající se historie raných křesťanských sborů, které při své vzájemné kombinaci podporují v jejich překladu Křesťanských písem používání jména *Jehova*.

1. Především uvedli, že citáty z Hebrejských písem, kde je používáno Boží jméno, vedly k jejich rozhodnutí používat v Křesťanských písmech pro tutéž citaci *Jehova*.
2. Za druhé uvedli, že Boží jméno by mělo být obnoveno tam, kde se v daném verši vyskytuje v hebrejské verzi.
3. Konečně uvedli, že by Boží jméno mělo být obnoveno, protože údajná hereze (kacířství) v raných křesťanských sborech vedla k odstranění tetragrammatonu z Křesťanských písem.

Abychom proto nedospěli k nějakým nesprávným závěrům, musíme poctivě tyto tři možnosti vyhodnotit. Poté, co přezkoumáme potřebné informace týkající se pozadí Bible, budeme každý argument pečlivě zkoumat.

Tvrzení Překladatelského výboru

Uzavřeme tuto kapitolu citátem z přílohy 1D *Překladu nového světa se studijními poznámkami*, (české vydání z roku 2000, strana 1565, angl. the *New World Translation, Reference Edition*, 1984, strany 1564 a 1565). Toto tvrzení je základem pro první dvě výše uvedené překladatelské metody. Tvrzení Překladatelského výboru je následující:

Abychom poznali, kde bylo Boží jméno nahrazeno řeckými slovy *Κύριος* a *θεός*, určili jsme, které verše, pasáže a výrazy inspirovaní křesťanští pisatelé citovali z Hebrejských písem, a pak jsme se obrátili zpět k hebrejskému textu, abychom se přesvědčili, zda se tam Boží jméno objevuje. Tímto způsobem jsme určili, na koho se výrazy *Κύριος* a *θεός* (*Ky'rios* a *The-os*) vztahují a které osobnosti je máme přiřadit.

Abychom se vyhnuli překročení hranic, které má dodržovat překladatel, aby se nedostal do pole exegeze, musíme být při interpretaci Božího jména v Křesťanských písmech maximálně opatrní a vždy brát v úvahu Hebrejská písma jako pozadí. V Hebrejských verzích hledáme argument, kterým bychom mohli potvrdit naši interpretaci. Tudíž ve 237 případech, kdy interpretujeme Boží jméno v našem překladu, je jen jeden příklad, ve kterém se nemůžeme opřít o Hebrejská písma.

Kapitola 2: Verze Septuaginta

Když se zabýváme tetragrammatonem, někdy dochází k nejasnostem ohledně *Septuaginty* a Křesťanských řeckých písem. Proto je třeba *Septuagintu* stručně popsat.

Z Hebrejských písem jsme dobře obeznámeni s historií izraelského národa. Ačkoliv se zde čas od času dostali k moci dobří králové, nakonec na něj jako následek nepoctivosti Šalomouna a králů, kteří vládli po něm, dopadl Boží soud. Rozdělená království Juda a Izrael byla nakonec dobyta a všichni byli odvedeni do zajetí.

Aniž bychom se věnovali detailům ohledně vojenské a politické porážky Izraele, víme, že typickou formou porážky v tomto období byla deportace populace na domácí území dobyvatele. Následně vznikly židovské kolonie⁶, které byly založeny v různých oblastech Středomoří. Důležitým centrem expatriovaných židů se stala Alexandrie (Egypt). Alexandrie, která byla kolem roku 350 př. n. l. také hlavním centrem učenosti a řecké kultury, byla pro změnu dobyta Římem.

Židovští náboženští vůdci byli konfrontováni s problémem, kterému nikdy před svým zajetím nemuseli čelit. Poté, co strávili v zajetí mnoho let, velké množství Židů, kteří žili v řecky mluvících oblastech, přestalo číst Hebrejská písma a rozumět jim. Proto přibližně v roce 280 př. n. l.⁷ začala skupina hebrejských učenců překládat Hebrejská písma do řečtiny. O tomto překladatelském projektu existují některé zajímavé – ačkoliv nepravděpodobné – tradice. Nejneuvěřitelnější z nich říká, že překladatelé byli obdařeni nadpřirozenými schopnostmi a že celé dílo dokončili v 70 dnech. Mnohem pravděpodobnější je však ta možnost, že celé dílo vykonalo (nebo přinejmenším započalo) 72 hebrejských učenců. Ať je pravda jakákoliv, překlad se stal známým jako *Sedmdesát* (the *Seventy*). Víme to podle latinského názvu *Septuaginta*, který je zkráceně zapisován římskými číslicemi LXX (70).

Co se týče samotné *Septuaginty*, základ našeho studia Božího jména podepřeme pěti tvrzeními:

1. *Septuaginta* zaujímala důležité místo jak v židovském, tak v křesťanském myšlení. Byl to monumentální překlad s dalekým dosahem. Mimo jiné z něj vyplývalo, že Židé, kteří jej používali, chápali, že Boží zjevení nebylo omezeno na hebrejský jazyk.
2. Hebrejská písma byla napsána v hebrejštině. *Septuaginta* byla překladem Hebrejských písem do řečtiny. Název *Septuaginta* by neměl být nikdy používán jako synonymum pro rané hebrejské manuskripty písem napsaných v hebrejštině.
3. *Septuaginta* nebyla jediným řeckým překladem Hebrejských písem.⁸ Byla však ve velké míře akceptována jak řecky mluvícími Židy, tak nežidovskými křesťany. Do konce 3. století n. l. však byl k dispozici velký počet řeckých překladů Hebrejských písem. Autory tří rozšířených překladů byli Aquila, Theodotion a Symmachus. Naši pozornost si zaslouží především Aquilův překlad Hebrejských písem. Ačkoliv dnes existuje mnoho rukopisů, které obsahují slovo *Kyrios*⁹ namísto tetragrammatonu, nedávný objev Aquilova

6 Abychom byli přesní, Abrahamovi potomci se až do doby po svém vyhnání nenazývali Židé. (Pro podrobnější informaci viz *Hlubší pochopení písma*, díl 2., str. 1233, heslo Žid, Židovka; česky.) V této knize však budeme používat termín „Žid“ pro dobu před vyhnáním.

7 „Celé písmo je inspirováno Bohem a prospěšné“, str. 307.

8 V této *Hexaple* používal Origen tři – a někdy až pět – odlišných řeckých verzí Hebrejských písem. Všechny tyto verze byly dostupné na konci 3. století n. l. Více informací ohledně Aquilovy verze viz *Hlubší pochopení Písma*, část 2., str. 9 (angl.).

9 V této knize budeme opakovaně odkazovat na řecký výraz *Kyrios*, který znamená *Pán* (*Lord*). Nebudeme však používat řecká písmena, ale budeme jej přepisovat latinkou. Pro podrobnosti týkající se používání řeckého výrazu *Kyrios*, viz publikaci *Boží jméno, které přetrvá navždy* (*The Divine Name That Will Endure*

řeckého textu v Káhiře jasně ukazuje čtyři hebrejská písmena tetragrammatonu. Musíme však mít na paměti, že jak Aquila, tak Symmachus žili ve druhém století n. l. Jejich překlady tedy nemohly být dostupné Ježíšovi nebo jeho apoštolům.

4. *Septuaginta* byla řeckým překladem Hebrejských písem, které byly rozšířeny v tehdejší řecky mluvícím světě. Dnes víme, že tetragrammaton byl zpravidla používán v kopiích *Septuaginty*, které byly určeny pro řecké čtenáře.¹⁰ Naopak *Septuaginta*, která byla rozšířena v nežidovském světě, používala pro překlad Božího jména řecký výraz *Kyrios*.¹¹ *Pomůcka k porozumění Bible* (strana 886, angl.) cituje Dr. Kahleho z *The Cairo Geniza*, který říká:

Protože text bible v řečtině [*Septuaginta*] byl napsán, jak víme, Židy pro Židy, nebylo v něm Boží jméno překládáno slovem *Kyrios*, ale Tetragrammatonem napsaným hebrejskými nebo řeckými písmeny, což bylo v těchto MSS [rukopisech] uchováno. Právě křesťané nahradili Tetragrammaton slovem *kyrios*, a to z toho důvodu, že Boží jméno bylo napsáno hebrejským písmem, kterému nerozuměli.

(Pozn. překl.: přeloženo z anglického textu citovaného v této knize; český originální překlad se může lišit.)

5. Na závěr je třeba dodat, že musíme jasně rozlišovat mezi *Septuagintou* a Křesťanskými řeckými písmi. *Septuaginta* je překladem Hebrejských písem. Práce na překladu začala přibližně v roce 280 př. n. l.¹² Knihy Zákona napsané Mojžíšem byly pravděpodobně dokončeny do roku 180 př. n. l.; kompletní překlad Hebrejských písem byl pravděpodobně dokončen až ve 2. století n. l. Naproti tomu Křesťanská řecká písmi se začala psát nejdříve až v roce 41 n. l. (Matouš) a byla dokončena až v roce 98 n. l. (Janovo evangelium a 1, 2, 3 Jana).¹³ Přestože rané křesťanské sbory ve velké míře používaly *Septuagintu*, tato dvojí písmi jsou zřetelně oddělena. Nelze se domnívat, že pokud se určité tvrzení vztahuje na Hebrejská písmi, bude totéž platit i o písmech Řeckých. Tvrzení, že tetragrammaton byl v některých verzích *Septuaginty* používán, není žádným důkazem, že se vyskytoval i v Křesťanských řeckých písmech. Přítomnost tetragrammatonu v Křesťanských písmech musí být založena na důkladném studiu starobylých rukopisů Křesťanských písem samotných. Nicméně *Septuaginta* Křesťanská písmi ve velké míře ovlivnila. Jak Ježíš, tak pisatelé Křesťanských písem z ní často citovali.

Septuaginta byla Biblií raných křesťanských sborů. Kde pisatelé Křesťanských písem citovali Hebrejská písmi, dávali ve většině případů přednost verzi *Septuaginty* před hebrejskými dokumenty. Nehledě na to, jak je *Septuaginta* důležitá z hlediska historického a z hlediska studia Křesťanských písem, je nesprávné myslet si, že textové variace, které jsou obsaženy v jednom díle, musí být zákonitě přítomny i v díle druhém. *Tyto dva dokumenty jsou naprosto odlišné a dělí je od sebe přes 200 let a zároveň i odlišné kulturní pozadí.*

Forever), Biblická a traktátní společnost Strážná věž, 1984, angl. (česky 1992), zvláště kapitola začínající na straně 23, „Boží jméno a Nový zákon“ (\"God's Name and the 'New Testament'\", angl.).

10 Podle knihy „*Celé písmo je inspirováno Bohem a prospěšné*“, (strany 307 a 310) rukopisy *Septuaginty* obsahující tetragrammaton jsou hlavně ve Fouadově sbírce papyrů z druhého nebo prvního století př. n. l. Úplnější diskuzi k *Septuagintě* viz *Hlubší pochopení Písma*, díl 1., strana 1058, pod nadpisem „Křesťanská řecká písmi“. Fotografickou reprodukci Fouadova rukopisu hebrejskými písmeny viz *Hlubší pochopení Písma*, díl 1, strany 324 a 326.

11 Pro částečný seznam těchto rukopisů viz *Překlad nového světa se studijními poznámkami* (strany 1562-1564).

12 „*Celé písmo je inspirováno Bohem a prospěšné*“, strana 307. Viz také *Hlubší pochopení Písma*, díl 2., strana 1152.

13 *Pomůcka k porozumění Bible*, str. 318.

Kapitola 3: Důvěryhodný biblický text

Křesťanská písma byla napsána v řečtině. První kniha Křesťanských písem (Matouš) mohla být napsána už v roce 41 n. l.¹⁴ a poslední kniha (Janovo evangelium) byla napsána přibližně v roce 98 n. l. Není známo, že by se dochoval některý z originálních rukopisů. Dochovaly se pouze ručně psané kopie originálů. Bibličtí badatelé však přesto mají přístup k více než 5000 starobylým řeckým rukopisům Křesťanských písem. Nejstarší dochované kopie (tzn. rukopisy, které v současnosti existují) byly vytvořeny během relativně několika málo let psaní Křesťanských písem – maximálně 150 let. Existuje např. velmi malý kousek rukopisu Janova evangelia, jehož kopie vznikla kolem roku 125 n. l., tedy asi 25 let po napsání originálu.¹⁵ Kopie dalších dochovaných rukopisů byly pořízeny 200 až 500 let poté, co byly napsány originály.

Kdybychom si dnes nebyli jisti tím, jaká slova pisatelé Křesťanských písem použili, nemohli bychom ani s jistotou říci, co Ježíš a jiní doopravdy řekli. Pokud by tomu tak bylo, ani bychom s jistotou nevěděli, jestli je naše víra správná. Jak uvidíme později, je velmi důležité, zda inspirovaní pisatelé používali výraz *Pán* nebo *Jehova*.

Z toho vyplývá, že musíme mít jistotu, že řecký text použitý dnešními překladateli je spolehlivou reprodukcí textu napsaného původními autory Bible.

Protože možná nevíte, jakým způsobem probíhá studium starobylých biblických rukopisů, chceme nyní vyhodnotit, jakým způsobem si badatelé ověřují, zda byla jednotlivá konkrétní slova původními autory v Křesťanských písmech použita.

Hledání důvěryhodného textu Křesťanských řeckých písem

Jestliže věříme, že Písmo bylo inspirováno Bohem, potom nás jistě zajímá, jaká slova autoři Písma přesně použili. Z tohoto důvodu toužíme po rukopisech, které neobsahují písarské chyby ani deformace. Je však možné nalézt takovéto dokonalé listiny?

Situace však není beznadějná a možnost rekonstrukce originálního textu Křesťanských písem je velká. Lze dokonce říci, že tento úkol už byl z velké části dokončen. Dokládá to fakt, že bylo nalezeno velké množství raných rukopisů Křesťanských řeckých písem. Nejdříve je však třeba vysvětlit, čím se zabývá studijní obor s názvem *textová kritika*. Textová kritika je studium *textu* (tzn. slov, která jsou doslova napsána) za účelem zjistit, jaká byla stylizace původních textů. Textový kritik pracuje s nejstaršími dostupnými řeckými rukopisy.

„*Celé písmo je inspirováno Bohem a prospěšné*“ stručně definuje textovou kritiku na str. 318. Autoři uvádějí: „Textová kritika je metoda používaná pro rekonstrukci a restauraci originálního biblického textu.“ (*Textová kritika a vyšší kritika* jsou dvě naprosto odlišné oblasti studia. Komentáře k tzv. „vyšší kritice“ viz publikaci *Bible – slovo Boží nebo lidské?* strany 31-32 a 38-43.)

Následující příklad nám pomůže textovou kritiku lépe pochopit. Řekněme, že byl zničen originál důležitého historického dokumentu. Představte si, že ještě předtím než se ztratil,

14 Není přesně známo, kdy byla písma napsána. V této knize proto vycházíme z datování, které je uvedeno v tabulce „Křesťanská řecká písma (n. l.)“, *Hlubší pochopení Písma*, díl 1., strana 310.

15 „*Celé písmo je inspirováno Bohem a prospěšné*“, str. 316-317. Z jiných zdrojů (*Text Nového zákona* od Metzgera) získáme popis tohoto velmi malého útržku papyru. (Měří pouze asi 6 krát 9 cm a obsahuje na jedné straně útržky Jana 18:31-33 a na druhé Jana 18:37-38.) Nazývá se John Rylandův fragment a nese označení P⁵². Je velmi důležitý kvůli době svého vzniku a místě nalezení. Soudě podle stylu písma byl napsán v první polovině druhého století a byl objeven v oblasti řeky Nilu v Africe. V protikladu k tvrzení německých učenců z první poloviny dvacátého století potvrzuje, že Janovo evangelium bylo napsáno v době dostatečně dlouhé na to, aby se z Efezu dostalo do Afriky a mohlo zde být v tak raném období opsáno. Barevnou fotografií P⁵² viz *Hlubší pochopení písma*, díl 1., str. 323.

neexistoval knihtisk. Abyste tento dokument mohli důkladně prozkoumat, máte k dispozici pouze jeho ručně psané opisy – nebo kopie opisů. Očekávali byste tedy, že v průběhu jeho opisování došlo občas k chybám. Kdybyste byli zodpovědní za vytvoření co nejpřesnější kopie originálního dokumentu, udělali byste to? Neočekávali byste, že se v procesu opisování čas od času mohou objevit chyby? Určitě ano. Proto byste nejdříve shromáždili tolik kopií, kolik by se vám podařilo sehnat. Za druhé byste se pokusili u každé kopie určit datum jejího vzniku, protože byste chtěli nalézt co nejstarší rukopisy. Poté byste stanovili vodítka pro určení spolehlivosti každé kopie. Nakonec byste kopie navzájem porovnali, abyste mohli rekonstruovat originální dokument.

Nejstarší rukopisy by byly pravděpodobně nejpřesnější, protože by je od originálu oddělovalo méně kopií. Stará kopie by mohla být kopií originálu. Kdyby byla velmi stará, pravděpodobně by to mohla být kopie pořízená podle samotného originálu. Mnohem pozdější kopie by pravděpodobně měla velké množství kopií, které by ji od originálu dělily. Čím větší množství kopií existuje mezi kopií a originálem, tím větší je možnost chyby. Naopak čím je rukopis starší, tím je pravděpodobně přesnější. (Říkáme *pravděpodobně*, protože mohou existovat výjimky. Pokud by například bylo dokázáno, že mladší kopie byla pořízena přímo podle velmi rané kopie, potom by tato kopie mohla být ta nejpřesnější.)

Když se vrátíme k předmětu biblických rukopisů, zjistíme, že v současnosti existuje mnoho starobylých kopií Řeckých písem.¹⁶ Navíc mnoho z nich pochází už ze 3. století n. l. Na některé z těchto rukopisů odkazují poznámky pod čarou v *Překladu nového světa* a velmi důležité odkazy v *Meziřádkovém překladu Království*.

Vezmeme v úvahu výše uvedený příklad. Jak byste srovnávali kopie poté, co jste je seřadili chronologicky? Byli byste schopni určit, která slova byla přesně napsána v originálu? Odpověď je opět kladná. Řekněme například, že v každé kopii existuje deset chyb. Brzy byste zjistili, že chyby se liší kopii od kopie. To znamená, že chyby se v kopiích vyskytují náhodně – v jednotlivých rukopisech se nevyskytují na stejném místě nebo ve stejném slově. (Na druhou stranu, pokud byste našli tutéž chybu v několika různých rukopisech, možná byste předpokládali, že byly pořízeny ze zdroje, který obsahoval tutéž chybu.) Nyní byste spočítali nejvyšší četnost shody (tzn. kopie, které obsahovaly tytéž věty nebo slova), což by vám umožnilo určit nejpravděpodobnější slovosled v originálu. (Opět existují výjimky. Jednou z nich je, že velký počet kopií nás může dovést k dřívější kopii, která vykazuje chyby.)

Je třeba říci, že jsme si problém identifikace chyb velmi zjednodušili. V praxi je třeba k určení autentičnosti jakékoliv variace řeckého rukopisu podniknout mnoho kroků. Přesto bylo dosaženo vysokého stupně pravděpodobnosti.

Tímto způsobem byli bibličtí učenci (např. Westcott and Hort, textoví kritici, kteří vypracovali řecký text použitý v *Meziřádkovém překladu Království*) schopni srovnávat dostupné rukopisy a určit, jaký byl obsah původních Křesťanských písem s obrovskou přesností. Stručné shrnutí spolehlivosti našeho řeckého textu je uvedeno v knize „*Celé písmo je inspirováno Bohem a prospěšné*“,¹⁷ kde pisatelé uvádějí:

F. J. A. Hort, který byl spolupůvodcem Westcottova a Hortova textu, říká: „Velká většina slov Nového zákona stojí vysoko nade všemi diskriminačními procesy kritiky, protože jsou bez obměn a stačí je pouze přepisovat... Dáme-li stranou poměrné triviality..., pak slova, která jsou podle našeho názoru ještě předmětem pochyb, tvoří sotva více než tisícinu celého Nového zákona.“

Proč se o této věci pojednávalo tak podrobně? Účelem bylo nezvratně dokázat, že texty Hebrejských i Řeckých písem jsou v podstatě shodné s autentickým,

16 Viz tabulku na straně 313 v „*Celé písmo je inspirováno Bohem a prospěšné*“.

17 „*Celé písmo je inspirováno Bohem a prospěšné*“, angl. 1990, česky 1992, strany 315-320.

původním textem, k jehož zaznamenání Jehova inspiroval věrné muže staré doby. Tyto původní spisy byly inspirovány. Opisovači, i když byli zruční, inspirováni nebyli. Proto bylo nutné rozřídit rozsáhlou zásobárnu rukopisných exemplářů, aby se mohly jasně a nepochybně identifikovat čisté vody pravdy, jak původně vyšly od velkého Zdroje, Jehovy.

Můžeme mít tedy důvěru, že Křesťanská řecká písmata, která máme dnes k dispozici, skutečně obsahují „vzor zdravých slov“, jak je zapsali inspirovaní učedníci Ježíše Krista.

Kapitola 4: Meziřádkový překlad Království

*Meziřádkový překlad Království Řeckých písem*¹⁸ obsahuje velké množství informací týkajících se 237 výskytů jména *Jehova* v *Překladu nového světa* Křesťanských písem. Společnost Strážná věž vydala jak edici v roce 1969, tak v roce 1985.

System poznámek pod čarou a odkazů používaný v *Meziřádkovém překladu Království* je srozumitelný a snadno použitelný. Díky stručnému vysvětlení bude jeho používání ještě jednodušší. *Meziřádkový překlad Království* obsahuje tři úplné texty Křesťanských písem. Hlavní část obsahuje jak spolehlivou reprodukci originálního řeckého textu, tak meziřádkový anglický překlad slovo od slova. V pravém sloupci je pak k dispozici paralelní text z *Překladu nového světa*.

Pokaždé, když se v textu *Překladu nového světa* vyskytne Boží jméno označené hvězdičkou (tzn. *Jehova**), jedná se o odkaz na poznámku pod čarou vztahující se k tomuto verši. *V každé poznámce pod čarou má čtenář k dispozici skupinu citací z překladů v hebrejštině, které obsahují tetragrammaton, a další skupinu citací z raných řeckých rukopisů, které používají výraz Kyrios (Lord, Pán).*

1. První skupina textových zdrojů se skládá z hebrejských překladů, které v daném verši používají tetragrammaton. Tam, kde se vyskytuje יהוה, používá anglický překlad tvar „*Jehovah*“. Hebrejské překlady jsou označeny jako J1, J2, J3, atd., až po J27. Každé z písmen a horních indexů jsou známy jako „J“ odkazy, protože podporují použití jména *Jehova* v *Překladu nového světa*.
2. Druhá skupina textových zdrojů se skládá z vybraného počtu raných řeckých rukopisů a arménských, syrských a latinských verzí, které potvrzují použití řeckého slova **Kyrios** (nebo příležitostně **Theos**). Řecké rukopisy jsou označeny unikátním symbolem, který je přiřazen každému z nich - Ⲱ, A, B, C, D, L, P45, P46, P47, P66, P74 a P75. Latinská verze a další jazykové verze jsou označeny jako Arm, It, Sy, Syp, Syc, Syh, Syhi, Syp, Sys, Vg, Vgc, a Vgs. Tyto rukopisy podporují výraz *Lord/Pán* (z řeckého **Kyrios**), a to jak v řecké, tak v anglické části *Meziřádkového překladu Království*.

Ve velice užitečné úvodní části *Meziřádkového překladu Království* je každý text uvedený v poznámce pod čarou očíslován a opatřen krátkým popisem a datem vydání. Např. J7 ze skupiny 1 (viz výše), což je dokument, který je citován nejčastěji, je uveden jako „Řecká písma v hebrejštině“. Jedná se o překlad (verzi) originálních Řeckých písem do hebrejštiny, který byl publikován Eliasem Hutterem z Nurembergu v roce 1599. Poznámka pod čarou „J7“ v *Překladu nového světa* nám tedy sděluje, že volba jména *Jehova* v určitém verši je založena na výskytu Božího jména v odpovídající části tohoto překladu z původní řečtiny do novodobé hebrejštiny.

Tatáž poznámka pod čarou *Jehova* také uvádí seznam řeckých rukopisů patřících do skupiny 2, které podporují volbu Westcotta a Horta v *Meziřádkovém překladu Království*. Ve většině případů si zvolili z nejlepších existujících rukopisů řecké slovo **Kyrios**, které je přeloženo jako *Lord (Pán)*. Pokud například poznámka pod čarou uvádí jako odkaz na určitý rukopis značku „B“, jedná se o rukopis Křesťanských písem pod jménem *Vatican MS. No. 1209*, což je řecký rukopis ze čtvrtého století. (Znamená to, že důkaz podporující řecké slovo použité v *Meziřádkovém překladu Království* nasvědčuje tomu, že **Kyrios** byl výraz, který byl používán už ve čtvrtém století – mezi roky 301 až 400 n. l.)

V téměř všech případech budou odkazy typu „J“, i odkazy typu **Kyrios** citovat četné hebrejské verze řeckých rukopisů.

18 *The Kingdom Interlinear Translation of the Greek Scriptures*, Biblická a traktátní společnost Strážná věž, 1969 a 1985.

Formát Meziřádkového překladu Království

Je možné, že někteří čtenáři nejsou obeznámeni s formátem meziřádkové Bible. Proto pro ně bude užitečné prohlédnout si reprodukci současného formátu, který se skládá z řeckého textu, pod nímž je každé slovo přeloženo do angličtiny a kde v pravém sloupci je obsažen text *Překladu nového světa*. (Pozn. překl.: Pro lepší porozumění je vložen také překlad do češtiny.) Dole na stránce jsou poznámky pod čarou ke všem veršům. Obr. 1 ukazuje Matouše 1:22-24 tak, jak se tyto verše objevují v *Meziřádkovém překladu Království*.

<p>22 τοῦτο δε ολον γέγονεν ἵνα This but whole has happened in order that πληρωθῆ το ρηθεν υπο Κυρίου might be fulfilled the (thing) spoken by Lord δια τοῦ προφήτου λέγοντος 23 Ἴδου through the prophet saying Look! ἡ παρθένος εν γαστρι εἴξει και The virgin in belly will have and τέξεται υἱόν, και καλέσουσιν το will give birth to son, and they will call the ονομα αυτοῦ Ἐμμανουήλ ὁ εστιν name of him Immanuel; which is μεθερμηνευόμενον Μεθ ημων ο θεός. being translated With us the God. 24 Ἐγερθεις δέ ο Ἰωσηφ απο Having been awakened but the Joseph from τοῦ ὕπνου εποίησεν ὡς προσέταξεν αυτω the sleep did as directed to him ο αγγελος Κυρίου και παρέλαβεν the angel of Lord and he took along την γυναῖκα αυτοῦ the woman of him;</p>	<p>22 All this actually came about for that to be fulfilled which was spoken by Jehova* through his prophet, saying: 22 To všechno se skutečně stalo, aby se splnilo, co řekl Jehova* prostřednictvím svého proroka, když řekl: 23 "Look! The virgin will become pregnant and will give birth to a son, and they will call his name Immanuel," which means, when translated, "With Us Is God." 23 „Pohleďte, panna otěhotní a porodí syna a dají mu jméno Immanuel“, což přeloženo znamená „S námi je Bůh“. 24 Then Joseph woke up from his sleep and did as the angel of Jehova* had directed him, and he took his wife home. 24 Pak se Josef probudil ze spánku a učinil, jak mu nakázal Jehovův* anděl, a vzal svou manželku domů.</p>
--	--

22* Jehovah, J^{1-4, 7-14, 16-18, 22-24, 26}; Lord, ἁB.

24* Jehovah, J^{1-4, 7-14, 16-18, 22-24, 26}; Lord, ἁB.

Obr. 1: Formát *Meziřádkového překladu Království*

Kapitola 5: Důraz na tetragrammaton

Použití tetragrammatonu v originálech Křesťanských písem je ústřední naukou Společnosti Strážná věž. Společnost učí, že Jehovovo jméno – hebrejskými písmeny יהוה – bylo používáno původními pisateli Křesťanských písem a že současný řecký text (který nepoužívá tetragrammaton) se zformoval jako výsledek hereze a následných změn provedených opisovači Písem. Tito opisovači pravděpodobně změnili čtyři hebrejská písmena (YHWH) na řecký výraz *Kyrios*.

Stručné shrnutí této nauky je uvedeno v Příloze 1D *Překladu nového světa se studijními poznámkami* (česky strana 1565). Část zde citujeme:

Matouš citoval z inspirovaných Hebrejských písem více než stokrát [angl. text: ve svém evangeliu napsaném v hebrejštině¹⁹]. Kdekoli tyto citace obsahovaly Boží jméno, byl povinen do svého hebrejského evangelia tetragrammaton věrně zahrnout. Když bylo Matoušovo evangelium přeloženo do řečtiny, bylo podle tehdejšího zvyku tetragrammaton ponechán v řeckém textu nepřeložen.

Nejen Matouš, ale všichni pisatelé Křesťanských řeckých písem citovali z hebrejského textu nebo *Septuaginty* verše, v nichž je obsaženo Boží jméno. Například Petr ve své řeči zaznamenané ve Sk. 3:22 citoval z 5Mo 18:15, kde se v papyrovém fragmentu *Septuaginty*, který je datován do prvního století př. n. l. vyskytuje tetragrammaton. Petr jakožto Kristův následovník Boží jméno Jehova používal. Když byla Petrova řeč zaznamenaná, byl zde tetragrammaton použit, protože to bylo v prvním století př. n. l. a v prvním století n. l. zvykem.

Někdy ve druhém nebo třetím století n. l. písaři tetragrammaton odstranili jak ze *Septuaginty*, tak z Křesťanských řeckých písem a nahradili je slovy *Ky'ri.os*, „Pán“ nebo *The.os*, „Bůh“.

George Howard, který působil na univerzitě v Georgii, se zabýval otázkou používání tetragrammatu v Křesťanských řeckých písmech, a v periodiku *Journal of Biblical Literature*, (1977, sv. 96, s. 63) napsal: „Nedávné objevy v Egyptě a v Judské poušti nám dovolují bezprostředně pozorovat, jak bylo Boží jméno používáno v předkřesťanských dobách. Tyto objevy mají velký význam pro studium N[ového] Z[ákona], protože představují literární analogii s nejstaršími dokumenty křesťanskými a mohou vysvětlit, jak pisatelé NZ používali Boží jméno. Na následujících stránkách předložíme teorii, že v NZ bylo v citacích ze S[tarého] Z[ákona] a ve zmínkách o takových citacích původně uváděno Boží jméno, יהוה (a snad i jeho zkrácené tvary), a že během doby bylo nahrazováno především náhradním tvarem κς [zkratka místo *ky'ri.os*, „Pán“]. Domníváme se, že odstranění tetragrammatu zaneslo do mysli prvních nežidovských křesťanů zmatek, pokud šlo o vztah mezi 'Pánem Bohem' a 'Pánem Kristem', což se projevuje v tradičním podání rkp. vlastního novozákonního textu.“

S tímto vysvětlením souhlasíme, ovšem s jednou výhradou: Tento názor nepovažujeme za „teorii“, ale za objasnění historických skutečností, pokud jde o způsob, jak byly předávány biblické rukopisy.

19 V tomtéž oddíle je citován Jerom, který uvádí, že existovalo evangelium, které bylo napsáno v hebrejštině Matoušem. Svědectví Jeroma musíme přijmout jako spolehlivé. Matouš nepochybně napsal souběžné evangelium v hebrejštině.

Kapitola 6: J20 – יהוה v řecké konkordanci

V 1. kapitole bylo řečeno, že Překladačský výbor *Překladu nového světa Svatých písem* navrhl dvě překladačské metody a jednu historickou hypotézu, které, pokud je zkombinujeme, podporují v jejich překladu Křesťanských písem použití jména *Jehova*.

V této kapitole vyhodnotíme první z těchto překladačských metod. Ta říká, že citace z *Hebrejských písem používajících Boží jméno vedou k rozhodnutí používat v jejich citaci v Křesťanských písmech jméno Jehova*. Jednoduše řečeno, pokud pisatel Křesťanských písem v 1. století citoval verš z Hebrejských písem, v němž byl použit tetragrammaton, potom v tomto verši Překladačský výbor obnovil jméno *Jehova*.

Odkaz J20

U dvou důležitých dokumentů typu „J“ se jedná o referenční zdroje, nikoli o hebrejské verze (překlady do hebrejštiny). Jeden z nich je konkordancí řeckého „Nového zákona“, který uvádí všechny citace z Hebrejských písem. Tato konkordance je obzvláště cenná, protože cituje verše z Hebrejských písem v hebrejštině a umožňuje čtenáři ověřit si výskyt tetragrammatonu nebo jiné formy Božího jména. Vydání *Meziřádkového překladu Království* z roku 1969 (strana 30) popisuje tento odkaz „J“ následovně:

J20

A Concordance to the Greek Testament (Konkordance k Řeckému zákonu) od W. F. Moultona a A. S. Gedeny Vydáno nakladatelstvím T. & T. Clark v roce 1897 v Edinburghu, Skotsko. Především v odkazech na Písma pod názvy QEOS a KURIOS se mísí části hebrejského textu obsahující tetragrammaton (יהוה), na které řecký text odkazuje nebo z nichž cituje.

J20 cituje všech 714 odkazů na výraz *Kyrios* v celých Křesťanských písmech. V této kapitole však uvádíme pouze ta hesla, v nichž J20 cituje odkazy na Hebrejská písma. (J20 neuvádí žádné odkazy na 2. Petra ani na žádnou Janovu epištolu, Judu nebo na knihu Zjevení.)

Tabulka na konci této kapitoly obsahuje šest sloupců. V prvním je uvedeno místo, kde se verš nachází (což je vždy odkaz na jméno *Jehova* v *Překladu nového světa*). Sloupce 2 a 3 pochází přímo z textu *Meziřádkového překladu Království*. Sloupec 2 uvádí řecké slovo a sloupec 3 jeho anglický a český překlad. Sloupce 4 a 5 odkazují na záznamy v J20. Sloupec 4 odkazuje k veršům z Hebrejských písem citovaných pisateli Křesťanských písem a sloupec 5 je odkaz v hebrejštině označující hebrejské jméno Boha. (Boží jméno je buď ve formě tetragrammatonu samotného, nebo ve tvaru složeniny obsahující tetragrammaton.) Poslední sloupec uvádí výraz použitý v *Překladu nového světa*.

Pečlivě si tabulku pročtěte. Objevíte následující důkazy:

1. V nejméně 44 případech (včetně 1. Petra 2:3 a 3:15) se יהוה objevuje v daném verši v Hebrejských písmech, který je citován v Křesťanských písmech křesťanským pisatelem z 1. století.
2. Tam, kde *Meziřádkový překlad Království* vždycky používá jako nejvhodnější řecký výraz *Kyrios* a překládá jej jako *Lord/Pán*, *Překlad nového světa* obvykle vkládá Boží jméno *Jehova*.
3. Ačkoliv se v J20 vyskytuje pouze 44 míst, kde je použito Boží jméno, zbývající verše ve sloupci 1 také spadají do této kategorie. Když vyhodnocujeme kontext zbývajících odkazů na Hebrejská písma, lze považovat za opodstatněné použít takový verš jakožto citát nebo odkaz na jméno *Jehova*. Tato tabulka tudíž uvádí 76 případů (pokud nepočítáme dva verše v 1. Petra), kdy použití jména *Jehova* v *Překladu nového světa* Křesťanských řeckých písem má svůj zdroj v Hebrejských písmech.

4. Tabulka nezahrnuje čtyři odkazy v Křesťanských písmech na *Jah* ve Zjevení 19, protože J20 je neuvádí. Nejsou to ani texty obsahující *Kyrios*, ani citace z Hebrejských písem.
5. Tabulka uvádí pouze 78 případů (nebo 76, když vynecháme odkazy na 1. Petra), kdy lze citace v Křesťanských písmech doložit verši v Hebrejských písmech. Pečlivým zkoumáním pomocí křížových odkazů na jméno *Jehova* v *Překladu nového světa* řeckých písem dojdeme k závěru, že v Křesťanských písmech existuje minimálně 154 citací, které:
 - 1) pocházejí z přímého použití Božího jména,
 - 2) jsou založeny na akci připisované Jehovovi, nebo
 - 3) vyplývají z kontextu, ve kterém se jméno *Jehova* vyskytuje v Hebrejských písmech.²⁰
 J20 je spíše konzervativním než vyčerpávajícím zdrojem citací z Hebrejských písem.
6. Není nijak překvapující, že 83 odkazů na jméno *Jehova* v *Překladu nového světa* Křesťanských písem nebylo odvozeno z Hebrejských písem.

Následující tabulka uvádí všechny pasáže v Křesťanských písmech, které jsou společné jak pro J20, tak pro 237 odkazů na jméno *Jehova* v *Překladu nového světa* (PNS).

	<i>KIT*</i>	<i>KIT</i>	<i>Dokument J20</i>		<i>PNS</i>
Matouš			Hebr. písma	Hebr. výraz	
1:22	Κυρίου	Lord/Pán	Iz 7:14		Jehova
2:15	Κυρίου	Lord/Pán	Oz 11:1		Jehova
3:3	Κυρίου	Lord/Pán	Iz 40:3	יהוה	Jehova
4:7	Κύριον	Lord/Pán	5Mo 6:16	אֱלֹהֵי יְהוָה	Jehova
4:10	Κύριον	Lord/Pán	5Mo 6:13	אֱלֹהֵי יְהוָה	Jehova
5:33	Κυρίω	Lord/Pán	3Mo 19:12	Pozn. 1	Jehova
21:9	Κυρίου	Lord/Pán	Ža 118:26	יהוה	Jehova
21:42	Κυρίου	Lord/Pán	Ža 118:23	יהוה	Jehova
22:37	Κύριον	Lord/Pán	5Mo 6:5	יהוה	Jehova
22:44	Κύριος	Lord/Pán	Ža 110:1	יהוה	Jehova
23:39	Κυρίου	Lord/Pán	Ža 118:26		Jehova
27:10	Κύριος	Lord/Pán	Ze 11:13		Jehova

***KIT**: *The Kingdom Interlinear Translation – Meziřádkový překlad Království*

²⁰ Tato tabulka pochází z knihy *Svědkové Jehovovi obhájeni*, druhé vydání, napsal Greg Stafford, Elihu Books, 2000, strany 31-32. Přečtete si celý úsek na stranách 18 až 36. Stafford napsal vědeckou knihu. Nicméně si všimněte, že Stafford se ve svém přístupu k překladu Bible nakonec neodvolává na autoritu řeckého textu. Spíše se odvolává na neověřitelnou textovou deformaci a spoléhá se na práci překladatelů odvolávajících se na hebrejské verze. My všichni bezpodmínečně čelíme témuž rozhodnutí. Přijmeme nejspolehlivější důkazy ohledně Křesťanských řeckých písem, nebo se přikloníme k jinému, avšak neověřitelnému výkladu dějin, protože ten se lépe hodí k našemu teologickému postoji? Tato kniha vychází z názoru, že nejlepší rekonstrukce textu Písma je pro překlad Bible nejvyšší autoritou.

Marek

1:3	Κυρίου	Lord/Pán	Iz 40:3	יהוה	Jehova
11:9	Κυρίου	Lord/Pán	Ža 118:26		Jehova
12:11	Κυρίου	Lord/Pán	Ža 118:23		Jehova
12:29	Κύριος	Lord/Pán	5Mo 6:4	יהוה	Jehova
12:29	Κύριος	Lord/Pán	5Mo 6:4	יהוה	Jehova
12:30	Κύριον	Lord/Pán	5Mo 6:5	יהוה	Jehova
12:36	Κύριος	Lord/Pán	Ža 110:1		Jehova

Lukáš

2:23	Κυρίου	Lord/Pán	2Mo 13:2	Pozn. 1	Jehova
2:23	κυρίω	Lord/Pán	2Mo 13:2	Pozn. 1	Jehova
2:24	Κυρίου	Lord/Pán	3Mo 12:8		Jehova
3:4	Κύριον	Lord/Pán	Iz 40:3	יהוה	Jehova
4:8	Κύριον	Lord/Pán	5Mo 6:13		Jehova
4:12	Κύριον	Lord/Pán	5Mo 6:16		Jehova
4:18	Κυρίου	Lord/Pán	Iz 61:1	יהוה	Jehova
4:19	Κυρίου	Lord/Pán	Iz 61:2	יהוה	Jehova
10:27	Κύριον	Lord/Pán	5Mo 6:5		Jehova
13:35	Κυρίου	Lord/Pán	Ža 118:26		Jehova
19:38	Κυρίου	Lord/Pán	Ža 118:26		Jehova
20:42	Κύριος	Lord/Pán	Ža 110:1		Jehova

Jan

1:23	Κυρίου	Lord/Pán	Iz 40:3		Jehova
12:13	Κυρίου	Lord/Pán	Ža 118:26		Jehova
12:38	Κύριε	Lord/Pán	Iz 53:1	Pozn. 1	Jehova
12:38	Κυρίου	Lord/Pán	Iz 53:1	יהוה	Jehova

Skutky

2:20	Κυρίου	Lord/Pán	Joz 3:4	יהוה	Jehova
------	--------	----------	---------	------	--------

2:21	Κυρίου	Lord/Pán	Joz 3:5	יהוה	Jehova
2:25	κύριον	Lord/Pán	Ža 16:8	יהוה	Jehova
2:34	Κύριος	Lord/Pán	Ža 110:1		Jehova
3:22	Κύριος	Lord/Pán	5Mo 18:15	יהוה	Jehova
4:26	κυρίου	Lord/Pán	Ža 2:2	על־יהוה	Jehova
7:49	Κύριος	Lord/Pán	Iz 66:1,2	נאם־יהוה	Jehova
15:17	κύριον	Lord/Pán	Am 9:12	Pozn. 1	Jehova
15:17	Κύριος	Lord/Pán	Am 9:13	יהוה	Jehova

Římanům

4:8	Κύριος	Lord/Pán	Ža 32:2	יהוה	Jehova
9:28	Κύριος	Lord/Pán	Iz 10:23	יהוה	Jehova
9:29	Κύριος	Lord/Pán	Iz 1:9	יהוה	Jehova
10:16	Κύριε	Lord/Pán	Iz 53:1		Jehova
11:3	Κύριε	Lord/Pán	1 Kr 19:10	Pozn. 1	Jehova
11:34	Κυρίου	Lord/Pán	Iz 40:13	יהוה	Jehova
12:19	Κύριος	Lord/Pán	5Mo 32:35	Pozn. 1	Jehova
14:11	Κύριος	Lord/Pán	Iz 14:23		Jehova
15:11	κύριον	Lord/Pán	Ža 67:1	אה־יהוה	Jehova

1. Korint'anům

1:31	Κυρίω	Lord/Pán	Jer 9:23		Jehova
2:16	Κυρίου	Lord/Pán	Iz 40:13		Jehova
3:20	Κύριος	Lord/Pán	Ža 44:11	יהוה	Jehova
10:26	κυρίου	Lord/Pán	Ža 24:1	יהוה	Jehova
14:21	Κύριος	Lord/Pán	Iz 28:12	Pozn. 1	Jehova

2. Korint'anům

6:17	Κύριος	Lord/Pán	Iz 52:11		Jehova
10:17	Κυρίω	Lord/Pán	Jer 9:23		Jehova

2. Timoteovi

2:19	Κύριος	Lord/Pán	4Mo 16:5	יהוה	Jehova
2:19	Κυρίου	Lord/Pán	Iz 52:11		Jehova

Židům

1:26	κύριε	Lord/Pán	Ža 110:4	Pozn. 1	Lord/Pán
7:21	Κύριος	Lord/Pán	Ža 110:4	יהוה	Jehova
8:8	Κύριος	Lord/Pán	Jer 31:31	נאם־יהוה	Jehova
8:9	Κύριος	Lord/Pán	Jer 31:32	נאם־יהוה	Jehova
8:10	Κύριος	Lord/Pán	Jer 31:33	נאם־יהוה	Jehova
8:11	κυρίου	Lord/Pán	Jer 31:34	אה־יהוה	Jehova
10:16	Κύριος	Lord/Pán	Jer 31:34		Jehova
10:30	Κύριος	Lord/Pán	Ža 135:14	יהוה	Jehova
12:5	Κυρίου	Lord/Pán	Př 3:11	יהוה	Jehova
12:6	Κύριος	Lord/Pán	Př 3:12	יהוה	Jehova
13:6	Κύριος	Lord/Pán	Ža 118:6	יהוה	Jehova

1. Petra

1:25	Κυρίου	Lord/Pán	Iz 40:5	יהוה	Jehova
2:3	Κύριος	Lord/Pán	Ža 34:8	יהוה	Lord/Pán
3:12	Κυρίου	Lord/Pán	Ža 34:16	יהוה	Jehova
3:12	Κυρίου	Lord/Pán	Ža 34:17	יהוה	Jehova
3:15	Κύριον	Lord/Pán	Iz 8:13	אה־יהוה	Lord/Pán

Pozn.: Je zde citováno z hebrejštiny, kde se ale יהוה nevyskytuje.

Boží jméno (יהוה) v 1. Petra 2:3 a 3:15

Překladatelský výbor *Překladu nového světa Svatých písem* zavedl zásadní princip, kterým se řídil v otázce používání Božího jména v Křesťanských řeckých písmech. Tento princip je opakovaně uváděn ve vydáních *Překladu nového světa* i jinde. Předmluva k *Meziřádkovému překladu Království*, strany 18-19, rok vydání 1969, angl.,²¹ říká:

Jak má novodobý překladatel vědět nebo určit, kdy by měl ve své verzi změnit řecké výrazy Κύριος a θεος na Boží jméno? Tím, že rozliší, kde inspirovaní křesťanští pisatelé

²¹ Také viz *Pomůcka k porozumění Bible*, strana 1016, angl. a *Hlubší pochopení Písma*, díl 2., strana 267, angl.

citovali z Hebrejských písem. Potom musí v originále zjistit, zda se tam Boží jméno vyskytuje. Tímto způsobem zjistí, kdo je nositelem výrazu *ky'ri.os* a *the.os'* a poté je může opatřit příslušnou identitou.

Když jsme si uvědomili, že právě nyní je vhodný čas a okolnosti k provedení takovéto změny, řídili jsme se tímto postupem při překladu naší verze *Křesťanských řeckých písem*. (Zdůrazněno námi.)

(Pozn. překl.: přeloženo z anglického textu citovaného v této knize; český originální překlad se může lišit.)

Řídili se překladatelé „tímto principem při překladu [své] verze *Křesťanských písem*“?

Zkoušku překladatelské úplnosti a poctivosti musí podstoupit *každý* odkaz v *Křesťanských písmech*, který cituje Hebrejská písma používající Boží jméno.

Z výše uvedených citací usuzujeme, že Boží jméno *Jehova* bude dosazeno na daná místa v *Křesťanských písmech* při splnění jedné nebo více následujících podmínek:

1. Když původní pisatel cituje pramen z Hebrejských písem, kde je použito Boží jméno.
2. Dedukcí, pokud je životaschopnost odkazu jako citátu potvrzena odkazem J20 *Jehova*.
3. Konečně tehdy, když kterákoliv z „hebrejských verzí“ uvádí v odkazu na stejný text také יהוה.²²

Všimněte si 1. Petra 2:3 v tabulce v předchozím textu. Odkaz na zdroj J20, o který se opírali překladatelé *Překladu nového světa*, zřetelně označuje tento verš jako ten, který jasně uvádí Boží jméno (יהוה) napsané moderními samohláskami. Citace Hebrejských písem se nachází u Žalmu 34:8:

Ochutnejte a vizte, že Jehova je dobrý;
šťastný je zdatný muž, který ho činí svým útočištěm.

Podle překladatelské metody *Překladu nového světa* by tedy 1. Petra 2:3 měl znít:

...za předpokladu, že jste okusili, že Jehova je laskavý. Když k němu přicházíte jako k živému kameni, lidmi sice zavrženému, ale Bohem vyvolenému, drahocennému.

„Živý kámen lidmi zavržený“ v této pasáži je s největší pravděpodobností míněn Ježíš.²³

22 Překladatelský výbor Bible říká (*Meziřádkový překlad Království*, vydání z roku 1985, strana 12, angl.):

Z 237 případů, kdy jsme obnovili v našem překladu Jehovovo jméno, je pouze jeden případ, kdy nemáme podporu nebo souhlas v jakékoliv Hebrejské verzi. Ale v tomto případě, jmenovitě v 1. Korintánům 7:17, je obnovení Božího jména silně podpořeno kontextem a souvisejícími texty.

(Pozn. překl.: přeloženo z anglického textu citovaného v této knize; český originální překlad se může lišit.)

23 Autoři knihy „*Celé písmo je inspirováno Bohem a prospěšné*“, ve své studii 1. Petra tvrdí, že tato pasáž se vztahuje na Ježíše. Na straně 252 k tomu uvádějí: "[1. Petra] 2:1-3:22). Jako z živých kamenů je z křesťanů budována duchovní stavba, která poskytuje duchovní oběti přijímané Bohem prostřednictvím Ježíše, základního kamene, který se stal pro neposlušné kamenem klopýtání."

(Pozn. překl.: přeloženo z anglického textu citovaného v této knize; český originální překlad se může lišit.)

Čtenář možná také budí chtít vzít v potaz neobvykle dlouhou poznámku pod čarou, kde je v *Překladu nového světa se studijními poznámkami* k 1. Petra 2:3 citován F. J. A. Hort. Tento autor zde argumentuje proti tomu, aby se tato pasáž vztahovala na *Kyrios*. Hortovy komentáře jsou možná z jeho hlediska správné. Jsou však diskutabilní z pohledu volby mezi *Kyrios* a יהוה, protože Překladatelský výbor *Překladu nového světa Svatých písem* nikde neuvádí, že při překládání budou volit výrazy libovolně, dle svého vlastního uvážení. Nikoli. Překladatelé nás jednoznačně vedou k tomu, abychom věřili, že *každá citace z Hebrejských písem, kde je v konkrétním místě použito Boží jméno, bude v Křesťanských písmech*

Ani v textu z 1. Petra 3:15 nepostupuje Překladatelský výbor v souladu se svými vlastními překladatelskými zásadami .

Izajáš 8:13 uvádí:

Jehova vojsk – on je Ten, s nímž byste měli zacházet jako se svatým, a on by měl být předmětem vašeho strachu, a on by měl být Ten, kdo působí, abyste se chvěli.“

Dva hebrejské výrazy přeložené jako „Jehova vojsk“ jsou אֱהִיָּהוּ צְבָאוֹת. Příloha 1E na straně 1567 (*Překlad nového světa se studijními poznámkami*, 1984, česky) uvádí tuto slovní kombinaci jako 'Adho.nai' Yehwih' tseva.ohth'.²⁴ První slovo v této skupině je אֱהִיָּהוּ Adho.nai' Yehwih', které je přeloženo jako „Jehova the Sovereign Lord“ (dosl. „Jehova svrchovaný Pán“). (Tato složenina je také uvedena v Příloze 1E.)

Protože se jedná o překlad do angličtiny, není hned zřejmé, že 1. Petra 3:15 cituje Izajáše 8:13. Slovo přeložené jako "treat as holy" (dosl. zacházejte jako se svatým) pochází z hebrejského výrazu שָׁקַד (qadash), který znamená "učinit, prohlášovat nebo považovat za čisté, posvětit, věnovat, zasvětit nebo posvěcovat."²⁵ Pokud máme na mysli tuto definici, je snadné pochopit, že Petr cituje z hebrejských písem, když píše:

Ve svém srdci však posvěcujte KRISTA jako Pána, vždy připraveni k obhajobě před každým, kdo od vás vyžaduje důvod pro naději, [která je] ve vás, ale číňte to spolu s mírností a hlubokou úctou.²⁶

Jak už bylo uvedeno, odkaz J20 *Jehova* považuje toto místo také za přímou citaci, ve které je použito Boží jméno (Izajáš 8:1). Pokud jde o uváděnou překladatelskou metodu používanou Překladatelským výborem *Překlada nového světa Svatých písem*, pak odkaz J20 jasně ukazuje, že v překladu 1. Petra 3:15 musí být použito Boží jméno *Jehova*.

Nicméně nejsilnější důkaz, že pasáž v 1. Petra 3:15 cituje Izajáše 8:13, pochází z poznámky pod čarou k tomuto verši (1. Petra 3:15) na straně 1459 v *Překlada nového světa se studijními poznámkami*. Poznámka pod čarou říká:

15* "Krista jako Pána," אָבֱרָחָם; TR, "Pána Boha"; J7,8,11-14,16,17,24, "Jehovu Boha."

Tato poznámka pod čarou nám sděluje následující informaci:

1. Znění "Krista jako Pána," je podporováno čtyřmi řeckými rukopisy pod názvy א (Sinajský), A (Alexandrijský), B (Vatikánský, 1209), a C (Codex Ephraemi rescriptus).
2. Znění "Pána Boha," je podporováno Erasmovým řeckým textem známým jako *Textus Receptus*.
3. Znění "Jehovu Boha," je podporováno devíti hebrejskými verzemi pod názvy **J7, 8, 11-14, 16, 17, 24**. Na základě těchto 237 odkazů na jméno *Jehova* se překladatelé shodli na tom, že jsou zavázáni k tomu, aby v tomto verši přeložili *Kyrios* jako *Jehova*.

přeložena s použitím výrazu "Jehova". Tento překladatelský přístup by však vyžadoval, aby v 1. Petra 2:3 byl použit výraz *Jehova*, protože jeho zdrojem jsou Hebrejská písmena, a to bez ohledu na Hortův protichůdný komentář.

24 Příloha 1E však neuvádí Izajáše 8:13 jako jeden ze 16 odkazů, které používají tuto slovní kombinaci. Vzhledem k tomu, že je tento výraz přeložen jako "Jehova vojsk" a toto heslo je uvedeno v J20, předpokládá se, že tento odkaz byl v poznámce pod čarou neúmyslně opomenut.

25 Strongova *Exhaustive Concordance of Bible* (Vyčerpávající biblická konkordance), strana 135 v Hebrejském slovníku, heslo 6942.

26 *Americká standardní verze* vydaná Společností Strážná věž překládá Izajáše 8:13 jako „Jehova vojsk – on je Ten, s nímž máte zacházet jako se svatým“ ("Jehova of hosts, him shall ye sanctify"). The King James version překládá tentýž verš jako "Sanctify the LORD of hosts himself."

V poznámce pod čarou překladatelé neuvádějí J20. Nicméně odkaz je potvrzen samotným zdrojem. Z toho vyplývá, že poznámka pod čarou v souvislosti s odkazem na J20 naznačuje, že tento verš splňuje všechna kritéria, o kterých Překladatelský výbor *Překladu nového světa Svatých písem* říká, že jim dovoluje uvést Boží jméno do původního stavu.²⁷

Proč tedy překladatelé *Překladu nového světa* opět mění svoji překladatelskou metodu, když v 1. Petra 3:15 nepoužívají Boží jméno tam, kde Petr cituje pasáž z Hebrejských písem, ve které je Boží jméno použito? Podle metodiky *Překladu nového světa* by měl být tento verš přeložen následovně:

Ve svém srdci však posvěcujte KRISTA jako Jehovu vždy připraveni k obhajobě před každým, kdo od vás vyžaduje důvod pro naději, [která je] ve vás.

Čtenář může podotknout, že „by nebylo správné zaměňovat jméno Jehova za jméno Kristus“. Překladatelé *Překladu nového světa* ale stanovili metodu, která tvrdí, že budou Boží jméno uvádět do původního stavu v případě, že *pisatel Křesťanských písem cituje verše z Hebrejských písem, jež obsahují Boží jméno* (יהוה). Pokud se překladatelé jednou k takovému překladatelskému postupu zaváží, *potom si nemohou dovolit selektivně vynechávat Boží jméno v pasážích, kde je jím označen Ježíš*. Překladatelé musí pisateli Křesťanských písem z prvního století umožnit, aby svým čtenářům sdělil přesně to, co zamýšlel. *Pokud by tedy pisatel Křesťanských písem chtěl, aby jeho čtenář chápal význam tohoto verše jako Jehova, když citoval verš obsahující Boží jméno, pak by jeho záměrem bylo, aby to tak vyznělo pokaždé, když opisoval verš z Hebrejských písem*.²⁸

27 Ještě více potíží představuje samotná Poznámka pod čarou. Tento verš nebyl pouhým přehlédnutím přeložen jako *Lord/Pán* namísto *Jehova*. Na skutečnost, že překladatelé si uvědomili jeho význam, ukazuje jejich poznámka pod čarou. Navzdory tomu, že tento verš splňuje kritéria pro znovuoobnovení výrazu *Jehova*, změnili zde svoji překladatelskou politiku a dali zde při překladu přednost použití výrazu *Lord* namísto *Jehova*. Nechceme na tomto místě uvést čtenáře do rozpaků. Autor věří, že *Kyrios* by zde měl být přeložen jako *Lord*. Nicméně i on je přesvědčen, že je nepřijatelné tvrdit, že někdo postupuje podle určité překladatelské metody, která byla vytvořena tak, aby vyjadřovala teologický postoj, ale posléze tutéž překladatelskou metodu v určitých případech změní, protože nepodporuje jeho teologickou pozici tak, jak by měla.

28 Obráceně bychom to také mohli chápat tak, že by pod Boží inspirací pisatel Křesťanských písem chtěl, aby čtenář chápal pasáž, která obsahuje *Kyrios*, ve významu *Pán*.

Kapitola 7: Hebrejské verze

V 1. kapitole jsme uvedli, že Překladatelský výbor *Překladu nového světa Svatých písem* předložil dvě překladatelské metody a jednu hypotézu, které při své vzájemné kombinaci podporují v jejich překladu Křesťanských písem používání jména *Jehova*.

V předchozí kapitole jsme posoudili první překladatelskou metodu, která klade velký důraz na pasáže z Hebrejských písem. Znamená to, že *pokud by inspirovaný pisatel Křesťanských písem citoval text z Hebrejských písem, ve které byl použit tetragrammaton, pak Překladatelský výbor v tomto verši obnoví jméno Jehova*. Naproti tomu jejich druhá překladatelská metoda klade velký důraz na pasáže z nedávných překladů původních Křesťanských řeckých písem do hebrejštiny. Druhá metoda říká, že pokud je v hebrejské verzi (tedy v překladu z původní řečtiny do hebrejštiny) použito יהוה, *Překladatelský výbor Překladu nového světa Svatých písem v této pasáži Křesťanských písem použije tvar Jehova*.

V této kapitole vyhodnotíme druhou z těchto překladatelských metod.

Proč Překlad nového světa používá hebrejské verze?

Jak je známo, Křesťanská písma byla napsána v řečtině. Víme také, že vydavatelé *Překladu nového světa* pravdivě připouštějí, že neexistují jakékoliv starověké rukopisy Křesťanských písem, ve kterých by byl použit tetragrammaton. Platí to navzdory početným případům, kdy byl tetragrammaton použit v řecké *Septuagintě* Hebrejských Písem.

Protože je však tetragrammaton použit v mnoha hebrejských verzích Křesťanských písmech, překladatelé *Překladu nového světa* použili tyto hebrejské překlady Křesťanských písem ve 237 případech jako základ pro navrácení Božího jména *Jehova* do svých Křesťanských písem.

Co jsou to hebrejské verze?

Hebrejské verze jsou jednoduše překlady původních Řeckých písem do hebrejského jazyka a jsou určeny hebrejsky mluvícím čtenářům. Tyto překlady byly m. j. určeny Židům konvertujícím ke křesťanství. Z tohoto důvodu byly některé z těchto hebrejských verzí vydány společností Trinitarian Bible Society. Protože tetragrammaton (יהוה) je slovo, kterému hebrejšti mluvčí rozumí, často se v těchto hebrejských verzích nachází.²⁹ *Překlad nového světa* používá v poznámce pod čarou ohledně יהוה v Křesťanských písmech 25 hebrejských verzí (a dva zdroje, které k nim nepatří).

Jsou hebrejské verze starobylé?

Mnozí se domnívají, že tyto hebrejské verze jsou texty ze starověku. Ve skutečnosti tomu tak není. Nejranější kompletní hebrejská verze citovaná v *Překladu nového světa* byla přeložena roku 1599 z řeckého textu, jež byl také použit pro překlad *King James Version*. Je

²⁹ Čtenář bude možná překvapen, když zjistí, že tetragrammaton často používají křesťanští židovští překladatelé, aby ve svých trinitářských hebrejských verzích ztotožnili Ježíše s יהוה. Jiné výrazy používané pro označení božství se ve stejných hebrejských verzích často vztahují na Ježíše. Například v J17 říká Saul: „A když jsme všichni padli na zem, uslyšel jsem hlas, který mi hebrejsky říkal, 'Saule, Saule, proč mne pronásleduješ?'...Ale já jsem řekl: 'Kdo jsi, Pane? אריות—Master)?' A Pán (האריות—Svrchovaný Pán [*Jehova Bůh*]) řekl, 'Já jsem Ježíš (ישוע—Ježíš), kterého ty pronásleduješ.'" (Skutky 26:14-15) Když tuto verzi přeložíme doslova podle pravidel hebrejštiny zavedených pro *Překlad nového světa* (viz příloha 1E v *PNS se studijními poznámkami*, angl. 1984), tato hebrejská verze zní: "A Jehova Bůh řekl 'Já jsem Ježíš.'" A hebrejsky mluvící čtenář mnoha těchto hebrejských verzí si uvědomí, že Ježíš se rovná Bůh. Používat tyto hebrejské verze s cílem oddělit totožnost Ježíše a יהוה, je zcela v rozporu s jejich záměrem. Při pečlivém studiu hebrejských verzí je jasně vidět, že tyto verze naopak ztotožňují identitu Ježíše a יהוה. Další informace k této problematice jsou uvedeny v knize *Překlad nového světa a hebrejské verze* na stránkách www.tetragrammaton.org.

samozřejmé, že všechny tyto řecké texty lze v současnosti prozkoumat. Žádný z těchto řeckých textů však neobsahuje ani jeden výskyt יהוה v hebrejském písmu, ani Boží jméno napsané řeckými písmeny.

Příklad hebrejské verze

J18 je jednou z hebrejských verzí, pomocí nichž Překladatelský výbor *Překladu nového světa Svatých písem* zdůvodňuje použití tetragrammatonu. Vydání *Meziřádkového překladu Království* z roku 1969 poskytuje k této verzi následující informaci:

J18

Řecká písma v hebrejštině. V Londýně v Anglii byl v roce 1885 vydán hebrejský překlad Křesťanských řeckých písem. Tento nový překlad započal Isaac Salkinson a po jeho smrti jej dokončil křesťan David Ginsburg. Naše nejstarší kopie pochází ze třetí edice vydané v roce 1891. Tento překlad byl porovnán s malou edicí vydanou společností Trinitarian Bible Society, London, England, v roce 1939, a také s hebrejsko-anglickou verzí Nového zákona vydanou v roce 1941 stejnou společností (str. 29).

Když prozkoumáme oněch 237 odkazů na jméno *Jehova*, velké množství poznámek pod čarou cituje J18. Podle očekávání najdeme v této hebrejské verzi potvrzení přítomnosti tetragrammatonu přesně tak, jak je uvedeno v *Překladu nového světa*.

Naproti tomu titulní strana J18 poskytuje informaci, kterou bychom nepředpokládali:

NOVÝ ZÁKON

NAŠEHO PÁNA A SPASITELE

JEŽÍŠE KRISTA

Přeloženo z originální řečtiny a pečlivě srovnáno
a revidováno na základě původních překladů, na zvláštní pokyn Jeho Veličenstva

TRINITÁŘSKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST

Založená v Londýně v roce 1831

Registratura

7 BURY PLACE, LONDON, W.C.1

Všimněte si odkazu na zdrojový materiál k této hebrejské verzi, kde je řečeno: „Přeloženo z původní řečtiny.“ Slovo *verze* prostě znamená *překlad*. Ale když studujeme výskyt tetragrammatonu v Křesťanských písem na základě této hebrejské verze, jen málokdo si uvědomí, že tyto verze jsou pouhými *překlady* z původního řeckého textu, kde se však tetragramaton vůbec nevyskytuje! Všimněme si také názvu vydavatele této hebrejské verze: Biblická trinitářská společnost.

Rukopisné údaje ohledně *Jehova* v poznámkách pod čarou

Poznámky pod čarou v kterémkoliv odkazu na jméno *Jehova* v *Překladu nového světa Křesťanských písem* poskytují smysluplnou informaci jak ohledně verze, tak ohledně data rukopisu.

Zjevení 4:11 je jedním z důležitých veršů, obsahujících jméno *Jehova*. V *Meziřádkovém překladu Království* se tento verš vyskytuje následovně:

11 Ἀξιος εἶ, ο κύριος και ο θεος ημων,
 Worthy you are, the Lord and the God of us,
 λαβειν την δόξαν και την τιμην και την δύναμιν,
 to receive the glory and the honor and the power,
 οτι συ εκτισας τα πάντα, και δια
 because you created the all (things) and through
 το θέλημά σου ησαν και εκτίσθησαν.
 the will of you they were and they were created.

Překlad nového světa uváděný napravo od výše uvedeného meziřádkového textu překládá tento verš následujícím způsobem:

11 „Hoden jsi, Jehovo*, ano náš Bože, přijmout slávu a čest a moc, protože jsi stvořil všechny věci a z tvé vůle existovaly a byly stvořeny.“

Na téže stránce je ohledně jména *Jehova* uvedena tato poznámka pod čarou:

11* Jehovah, J^{7,8,13,14,16,18}; Lord, ἄVgSy^h.

Poznámka k tomuto verši uvádí:

- a) Podklady pro použití jména *Jehova* – šest hebrejských verzí (Jehovah, J^{7,8,13,14,16,18}).
- b) Podklady pro použití výrazu *Lord/Pán* (Lord, ἄVgSy^h) – dva rané řecké rukopisy (ἄ *Sinajský kodex*, Ἀ *Alexandrijský kodex*); a dvě verze (Vg *Latinskou vulgátu* a Sy^h *Syrskou pešitu*).
- a) Jedná se o šest následujících hebrejských verzí:

J7	<i>Křesťanská řecká písmo v hebrejštině</i> ; Elias Hutter.	1599
J8	<i>Křesťanská řecká písmo v hebrejštině</i> ; William Robertson.	1661
J13	<i>Křesťanská řecká písmo v hebrejštině</i> ; A. McCaul a další.	1838
J14	<i>Křesťanská řecká písmo v hebrejštině</i> ; Jan Christian Reichardt.	1846
J16	<i>Křesťanská řecká písmo v hebrejštině</i> ; Jan Christian Reichardt a Joachim H. R.	1866
J18	<i>Křesťanská řecká písmo v hebrejštině</i> ; Isaac Salkinson.	1885

- b) K témuž verši je k dispozici podobný (ačkoliv kratší) seznam³⁰ citující řecké rukopisy, které obsahují řecký výraz **Kyrios** (*Lord/Pán*).

κ	<i>Sinajský kodex; řecký rukopis v unciálním písmu.</i>	4. stol.
A	<i>Alexandrijský kodex; řecký rukopis v unciálním písmu.</i>	5. stol.
V _g	<i>Latinská vulgáta; stará latinská revize od Eusebia Jeroma.</i>	405 n. l.
Sy ^h	<i>Syrská pešita</i>	464 n. l.

Co se z těchto dat dozvídáme?

Meziřádkový překlad Království uvádí šest hebrejských zdrojových verzí ke Zjevení 4:11. Nejranější verze pochází z roku 1599 n. l., zatímco poslední verze je z roku 1885 n. l. Dva řecké rukopisy ze čtvrtého a pátého století (301 - 400 n. l. a příp. 401 - 500 n. l.) jsou v souvislosti s tímto veršem citovány pro podporu řeckého výrazu **Kyrios**.

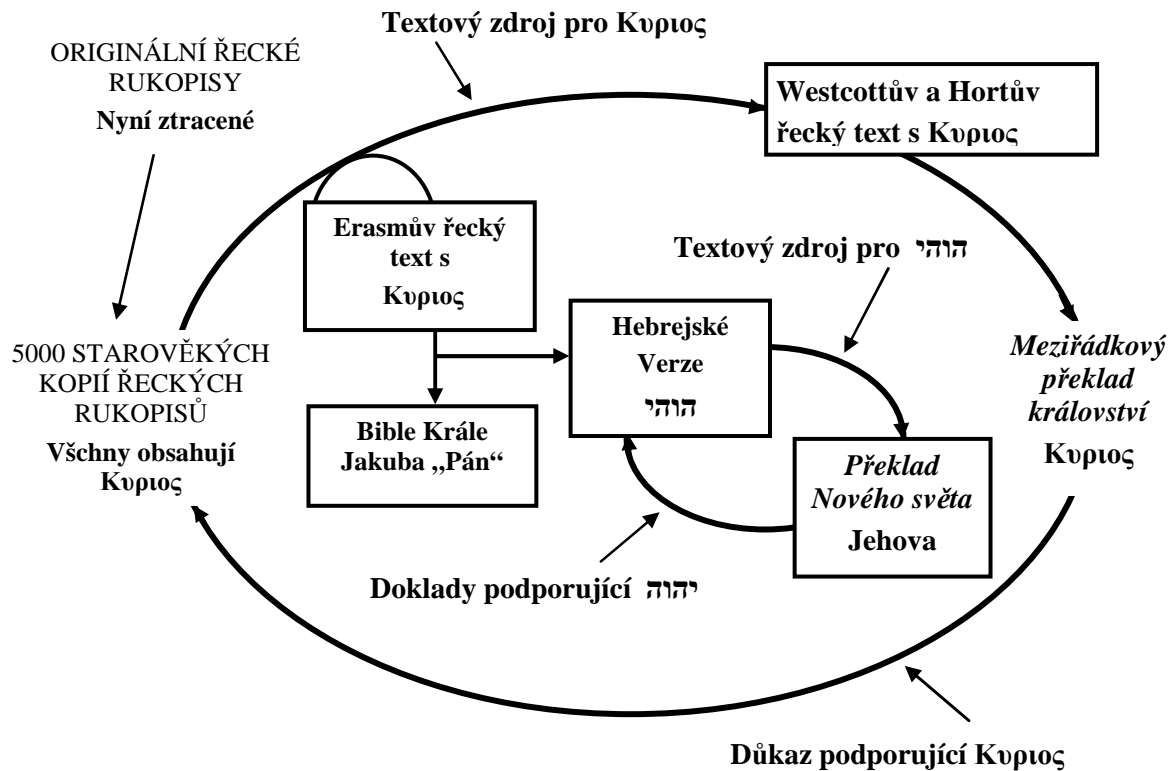
Překladaelé *Překladu nového světa* zvolili použít Boží jméno ve 237 vybraných verších, protože našli podporu v překladu do hebrejštiny (z roku 1385 n. l.) a v pozdějších překladech. V rozporu s touto skutečností pochází nejstarší důkaz pro řecký výraz **Kyrios** (*Pán*), na který odkazují poznámky pod čarou *Meziřádkového překladu Království*, ze spolehlivého řeckého rukopisu pocházejícího už z roku 300 n. l. Žádný z těchto rukopisů neobsahuje tetragrammaton. Přitom se jedná o tytéž řecké texty, z nichž byly hebrejské verze přeloženy.

Musíme si položit otázku, zda tyto hebrejské verze dokazují, že původní pisatelé Křesťanských písem používali v těchto místech tetragrammaton. Je jasné, že tomu tak nebylo. Tito novodobí hebrejšti překladaelé používali tytéž původní řecké texty, jaké používali všichni jejich současníci při překladu všech dalších Křesťanských písem. Ve všech těchto zdrojových textech je vždy použit výlučně výraz *Pán*.

Textový zdroj hebrejských verzí

Obr. 2 shrnuje informace z poznámek pod čarou *Meziřádkového překladu Království*. K informacím poskytnutým Společností Strážná věž nebylo nic přidáno ani změněno, kromě grafické úpravy. Čtenář si musí být vědom toho, že čísla pojednávají pouze o obnovení jména *Jehova* v Křesťanských písmech. Až na tuto výjimku se překladaelé obecně (ačkoliv ne vždy) řídili Westcottovým a Hortovým řeckým textem, který vychází z raných řeckých rukopisů.

³⁰ Řecký výraz **Kyrios** je v *Meziřádkovém překladu Království* překládán jako *Pán*. Počet odkazů na pasáže **Kyrios** (nebo *Pán*) je u citovaných řeckých rukopisů v *Meziřádkovém překladu Království* nižší pouze z toho důvodu, že vydavatelé citují jen velmi málo z více než 5000 starověkých řeckých rukopisů, které jsou dnes k dispozici. Tyto rukopisy jednotně používají **Kyrios** (nebo **Theos**, které je přeloženo jako *Bůh*) namísto tetragrammatonu. V textovém souboru The United Bible Societies' Christian Greek Scripture (*A Textual Commentary on the Greek New Testament* uvádějícím všechny textové varianty v citovaném řeckém rukopise), byl zkoumán každý z 237 odkazů na jméno *Jehova*. Toto dílo uvádí všechny hlavní varianty rukopisů křesťanských písem, z nich si překladaelé vybírají. Následující srovnání bylo provedeno pro každý z odkazů na jméno *Jehova*. 71 z těchto 237 odkazů je samostatně rozebíráno v tomto textu. Přítomnost tetragrammatonu však v žádném z těchto 71 veršů není zmíněna, a tudíž není považována za textovou variantu v kterémkoliv známém řeckém rukopise. Protože navíc není zmíněno ani zbývajících 166 odkazů, jsme si jisti, že neexistuje žádný podklad pro textové varianty ke kterémukoliv z těchto 237 odkazů na jméno *Jehova*. Nicméně debata ohledně volby mezi **Kyrios** [*Pán*] a **Theos** [*Bůh*] pro konkrétní verše se zde vede 31krát.

Obr. 2: Textový zdroj pro 237 odkazů na jméno *Jehova* v *Překladu nového světa* Křesťanských písem. **Poznámka:** toto číslo se vztahuje pouze k odkazům na jméno *Jehova*. Za pomoci Westcottova a Hortova textu lze pouze s několika výjimkami vysledovat, že všechna další znění *Překladu nového světa* Křesťanských písem vycházejí ze starověkého řeckého rukopisu.

Nemáme žádný důvod pochybovat o tom, že všechny Hebrejské verze, pokud není uvedeno jinak, byly přeloženy z řeckých rukopisů. Dále je zřejmé, že všechny kromě nejnovějších byly přeloženy z textu vypracovaného Erasmem. Avšak kvůli absenci nezávislého průzkumu každého „J“ dokumentu můžeme dojít ke dvěma tvrzením.

Za prvé, s možnou výjimkou Shem-Tobova Matouše a jejími revizemi nejsou do dnešní doby známa žádná starověká hebrejská Křesťanská písma.

Za druhé, *Meziřádkový překlad Království* (v obou vydáních jak z roku 1969, tak z roku 1985) uvádí následující informaci: J5 je „přeloženo z řečtiny“; J7 je „překladem z řeckých písem“; J6, J11, J13, J15, J17, J18, J19, a J24 jsou „překlady“; J8, J12, J14, a J16 jsou „verze“; u J2, J22, J23, J25, J26, a J27 není uveden zdroj; J3, J4, a J10 jsou revizemi jiného „J“ odkazu; J9 je „překladem z latinské *Vulgáty*“; J1 je uveden jako „verze ... starověkého rukopisu Matouše v hebrejštině“; J21 je *Emphatic Diaglott*, řecký text používající *Kyrios* v řeckém textu, ale uvádějící *Jehova* v anglickém textu; a J20 je *Konkordance k Řeckému zákonu*, která uvádí všechny poznámky pod heslem *Kyrios*. Čtenář knihy „*Celé písmo je inspirováno Bohem a prospěšné*“ tedy nemá žádné pochybnosti o tom, že všechny tyto verze (s výjimkou J9) pocházejí z řeckých textů, protože pisatelé této publikace uvádějí:

Přinejmenším od 14. století se Řecká písma překládala do hebrejštiny. Tyto překlady jsou zajímavé proto, že mnohé z nich obnovily Boží jméno v Křesťanských písmech. *Překlad nového světa* obsahuje mnoho odkazů na tyto hebrejské překlady pod značkou „J“ s číslem nahoře. (strana 319)

Na straně 309 je ve stejném textu v tabulce popisující *Překlad nového světa* uvedeno „23 Hebrejských verzí (14. – 20. století) přeložených buď z řečtiny, nebo z latinské *Vulgáty*...“

Jak později uvidíme, J2 však může být přepracovaným textem současného Křesťanského hebrejského evangelia, a J3 a J4 mohou být revizemi tohoto přepracování textu.

Na základě dosud posouzených textových materiálů si tedy uvědomujeme, že 25 (nebo možná 22)³¹ hebrejských překladů použitých k ospravedlnění přítomnosti tetragrammatonu bylo přeloženo ze známých řeckých textů, které **neobsahují tetragrammaton**.

Důvěra v hebrejské verze

Je třeba přezkoumat část překladatelských metod Překladatelského výboru *Překladu nového světa Svatých Písem*, o nichž se uvádí:

Při uvádění Božího jména v Křesťanských řeckých písmech jsme byli nanejvýš opatrní, abychom nepřekročili meze překladu a nedostali se do oblasti výkladu textu, a proto jsme *vždy velmi pečlivě zvažovali jako základ Hebrejská písma*. Pro potvrzení jsme hledali shodu s hebrejskými překlady. Příznivým výsledkem je, že každému ze 237 případů, kdy jsme do celého překladu opět uvedli Jehovovo jméno, odpovídá nejméně jeden z těchto *hebrejských překladů*. (*PNS se studijními poznámkami*, české vyd. z roku 2000, s. 1566. Zdůraznění od nás.)

Pozn. překladatele: V tomto českém vydání je však nesprávně přeložena nebo spíše zůstává nepřeložena následující věta:

Thus, out of the 237 times that we have rendered divine name in the body of our translation, there is only one instance [1 Co 7:17] where we have no agreement from the *Hebrew versions*. (Emphasis added.)

Ve 237 případech, kdy jsme do textu našeho překladu převedli Boží jméno, je tedy pouze jeden příklad [1 Kor 7:17], kdy k tomu nemáme podporu v *hebrejských verzích*. (Zdůraznění od nás.)

Z poslední kapitoly je zřejmé, že 78 (příp. 76) odkazů na jméno Jehova v Křesťanských písmech je citováno v J20. Protože však J20 lze považovat za konzervativní zdroj odkazů, ospravedlňuje nás to k tomu, abychom se odvolávali až na 154 případů v Křesťanských písmech, kde inspirovaný pisatel citoval verše, ze kterých je zřejmé, že odkazují na jméno Jehova v Hebrejských písmech. Nicméně podle Greg Staffordova srovnání uvedeného v poslední kapitole nám zůstává 83 odkazů na jméno Jehova v *Překladu nového světa Křesťanských písem*, jejichž zdrojem jsou výhradně hebrejské verze, a nikoli citace z Hebrejských písem.

Pro mnoho lidí může být překvapující, že u tak velkého počtu odkazů na jméno Jehova v Křesťanských písmech se *nejedná* o citace z Hebrejských písem.

Zarážející skutečností je, že v těchto případech se Překladatelský výbor více spoléhal na relativně nedávné hebrejské překlady, než na nejlepší starověké řecké rukopisy. Pozorně si přečtete výše uvedenou citaci. Překladatelé říkají: „a proto jsme *vždy velmi pečlivě zvažovali jako základ Hebrejská písma*.“ Nebyla to však Hebrejská písma, ale spíše hebrejské verze, v nichž našli potvrzení své překladatelské práce, když uvádějí: „Pro potvrzení jsme hledali shodu s hebrejskými překlady. Ve 237 případech, kdy jsme do našeho překladu převedli Boží jméno, je pouze jeden příklad [1 Kor 7:17], kdy k tomu nemáme podporu v *Hebrejských verzích*.“ Zjednodušeně řečeno, více se nechali inspirovat určitými překlady, než samotným původním řeckým textem.

31 *KIT* z roku 1985 uvádí 27 odkazů typu „J“. J20 a J21 jsou však referenční zdroje. Publikace „*Celé písmo je inspirováno...*“ (vydání z r. 1990) patrně používá dodatečné tři odkazy typu „J“ patřící do další kategorie.

Používání hebrejských verzí Překladačským výborem

Překladačský výbor *Překladu nového světa Svatých písem* otevřeně tvrdí, že hebrejské verze jsou zdrojem odkazů na יהוה v Křesťanských písmech. Ohledně každé „J“ poznámky pod čarou týkající se odkazu *Jehova* a jeho souladu s odpovídající hebrejskou verzí je pouze třeba si ověřit, že uvedená hebrejská verze opravdu používá tetragrammaton tak, jak je uvedeno.

Překladačský výbor se ani žádným způsobem nepokouší zakrýt, jak tyto hebrejské verze vznikly. Výbor jednoduše uvádí, že k vyhotovení těchto hebrejských verzí byly jako zdroje použity řecké texty, což si můžeme snadno ověřit. Překvapivě však zjišťujeme, že tyto řecké texty ale vůbec nepoužívají tetragrammaton. Navíc je zde neobvykle velká míra nedůslednosti, což se ale v tichosti přechází – nevšímá si toho ani celosvětově vydávaná literatura Společnosti Strážná věž, ani jednotliví čtenáři těchto publikací.

Napadlo vás, že hebrejské křesťanské verze jsou pouze překlady z původních textových zdrojů v řečtině? Uvědomili jste si, že celá poznámka pod čarou v *Meziřádkovém překladu Království*, která má dokázat oprávnění pro „obnovení Božího jména“ v *Překladu nového světa*, je založena právě na těch řeckých textech, proti kterým se překladačelé stavějí?

Kapitola 8: Hledání tetragrammatonu – část 1

Nyní si probereme třetí důvod, který Překladatelský výbor *Překladu nového světa Svatých písem* uvádí pro podporu obnovení Božího jména v Křesťanských písmech. Tato hypotéza tvrdí, že Boží jméno by mělo být znovuobnoveno kvůli herezi ve druhém a třetím století n. l., která vedla k odstranění tetragrammatonu z Křesťanských písem.

V následujících dvou kapitolách se budeme zabývat otázkou, zda obvinění z této hereze je opodstatněné. Chceme stručně zodpovědět dvě otázky. První se ptá: „Poskytují rané křesťanské rukopisy důkaz, že inspirovaní křesťanští pisatelé používali tetragrammaton?“ Druhá otázka zní: „Existuje důkaz, že ve druhém a třetím století n. l. vyvstala hereze, která vedla k odstranění tetragrammatonu?“

Podklad pro studii

Naše studie zkoumající přítomnost tetragrammatonu v původních Křesťanských písmech vyhodnotí šest důležitých tezí. Začneme u té nejdůležitější a skončíme tou nejméně podstatnou.

Pokud informace ohledně první teze mohou být ověřeny na základě starověkých rukopisů, pak může být přítomnost tetragrammatonu v původních Křesťanských písmech přijata bez dalších důkazů. Pokud však informace z první teze nemohou být podloženy, mohly by jasné důkazy o původní existenci tetragrammatonu být poskytnuty na základě druhé teze, pokud bude ovšem podložena. Přirozeně pak následuje třetí a čtvrtá teze, na jejichž základě by mělo být zřejmé, že původní Písma byla ve druhém a třetím století n. l. radikálně změněna. Pokud jsou předchozí pravdivé, patá teze již bude pouze *važovat možnost*, že tetragrammaton byl používán v Křesťanských písmech napsaných v řečtině. Šestá teze se jednoduše zabývá geografickou různorodostí. V žádném případě však není možné přítomnost tetragrammatonu zakládat na pouhých podkladech, pokud používání tetragrammatonu v raných rukopisech nelze hodnověrně ověřit.

1. Většina raných textů, které se dochovaly, by měla v řeckém textu uvádět tetragrammaton nebo jeho nějakou odvozeninu.

Všechny diskuze ohledně inspirace Písma a jeho neomylnosti jsou založeny na důležitém předpokladu. *Aby byla kterákoliv část Písma akceptována jako spolehlivá, musí být ověřena pomocí autentických starověkých rukopisů.* Nemůžeme ověřit originální znění Písma, aniž bychom co nejpečlivěji prostudovali originály. Pokud byl tetragrammaton křesťanskými autory v původních textech z 1. století používán, musíme být v nejranějších dochovaných kopiích těchto řeckých rukopisů schopni nalézt vložena³² hebrejská písmena יהוה. Neexistuje žádná další informace nebo tradice, která by měla mít přednost před nejranějšími a nejpřesnějšími řeckými kopii Křesťanských písem.

Je třeba zdůraznit, že neexistují žádné dochované řecké rukopisy Křesťanských písem obsahující tetragrammaton. Rukopisy nám mají odpovídajícím způsobem poskytnout stejný stupeň důkazů pro existenci tetragrammatonu, jaký bychom požadovali v případě jakékoliv jiné opravy nebo změny v řeckém textu. Protože se však tetragrammaton neobjevuje v žádném

32 *Vložený text přesně vystihuje skutečnost, kdy by tento hebrejský výraz byl vložen do řeckého textu. Nejednalo by se o překlad, ale o přenesení daného hebrejského výrazu do řeckého textu, a to včetně jeho významu a zápisu. Grafický symbol hebrejského jména Boha by pak představovala velká řecká písmena ΠΙΠΙ (PIPI).*

34 Z celkového počtu 5000 úplných nebo částečných rukopisů Křesťanských řeckých písem, které existují v současnosti, Společnost Strážná věž neidentifikovala ani jediný dokument používající tetragrammaton.

z 5000 původních řeckých rukopisů Křesťanských písem, lze dojít k závěru, že všechny diskuze ohledně tetragrammatonu v Křesťanských písmech jsou pouhou spekulací.³⁴

Navíc neexistuje ani žádný důkaz, že by tetragrammaton napsaný hebrejskými písmeny יהוה byl nahrazen písmeny řeckými. Společnost Strážná věž neuvádí žádné rukopisy Křesťanských řeckých písem, které by obsahovaly řecká písmena ΠΙΠΙ (PIPI), která lze nalézt jako zastoupení יהוה v některých kopiích *Septuaginty* a Origenovy *Hexaply*.

Když se na závěr tohoto prvního námětu budeme zabývat předpokládaným odstraněním tetragrammatonu z Křesťanských písem, musíme si připomenout důležitý fakt zjištěný zkoumáním Bible. *Neexistuje jediný příklad, kdy by slovo, které bylo obnoveno v současném řeckém textu nemělo textovou oporu ve starověkých řeckých rukopisech. Platí to jak pro Westcottův a Hortův text používaný v Meziřádkovém překladu Království, tak pro dílo Nový zákon v řečtině společnosti United Bible Societies.*³⁵ Mohla by hebrejská písmena יהוה reprezentovat první a jediný případ, kdy je to dovoleno?

2. Rané a početné dochované rukopisy Křesťanských písem by měly obsahovat důkaz o odstranění tetragrammatonu.

Nezachovala se žádná původní Řecká písma. Proto veškeré důkazy o jejich obsahu čerpáme z pozdějších kopií.

Bez ohledu na to, jaký výraz by původní pisatelé v těchto 237 případech použili, bylo by jeho znění pevně stanoveno během prvních 30 let existence křesťanského sboru.³⁶ Bylo vytvořeno mnoho kopií, protože sbory byly od sebe velmi vzdáleny a potřebovaly své vlastní rukopisy. Není žádný podklad, na jehož základě bychom přesně odhadli počet kopií, které kolovaly o třicet let později. Avšak když vezmeme v úvahu, že křesťanský sbor byl rozehnán krutým pronásledováním, že došlo k prudkému vzrůstu a že byly používány jak sborové, tak soukromé kopie, počet jednotlivých kopií každé knihy musel dosahovat stovek, pokud ne tisíců.

Když budeme předpokládat, že hebrejský výraz יהוה byl změněn na *Kyrios*, k čemu tedy mělo dojít? Za prvé, bylo by nemožné shromáždit všechny existující rukopisy obsahující יהוה, aby mohly být současně zničeny. Jednoduše existovalo příliš mnoho rukopisů na příliš mnoha místech, než aby k tomu mohlo dojít. Na začátku by mohlo být zničeno jen několik málo rukopisů na vybraných místech. Cílené zničení rukopisů by bylo mnohem obtížnější, protože mnoho křesťanů je schovávalo a chránilo i v časech pronásledování.

Tudíž by mohlo spíše dojít k *textové variantě*³⁷ než k náhlé a kompletní změně. To znamená, že by se objevila směsice rukopisů, z nichž některé by používaly יהוה a jiné *Kyrios*.³⁸ Časem by bylo dosaženo shody mezi silnými frakcemi prosazujícími herezi a větší procento rukopisů by nyní obsahovalo alternativní tvar *Kyrios*. Avšak vzhledem k tomu, jak je samotné Písmo odolné vůči změnám a vzhledem k velké geografické rozptýlenosti by v oběhu zůstaly i kopie obsahující původní יהוה.

35 Kniha „Slovo“, kdo to je? Podle Jana poukazuje na nepravou pasáž u 1. Jana 5:7b (KJ) “and these three are one” („a tyto tři jsou jeden“). Jedná se zde o příklad pasáže, která byla „zasazena“ do řeckého textu použitého pro překlad King James Version, aby podpořila to, co teologie preferovala, ale později byla tato pasáž odstraněna, protože nebyla podporována žádným řeckým rukopisem.

36 30 let jsme určili za absolutní minimální časové období jednoduše proto, že apoštol Jan psal nejméně třicet let poté, co už bylo v oběhu Matoušovo evangelium a Pavlovy dopisy. Pokud by byl tetragrammaton změněn za jeho života, Janovy epístoly by už s největší pravděpodobností obsahovaly varování.

37 „Celé písmo je inspirováno Bohem a prospěšné“ vysvětluje, že u textových variant nalezených na určitém místě nacházíme v jednotlivých kopiích opakující se chyby. Viz celý oddíl TEXTOVÉ VARIANTY A JEJICH VÝZNAM na straně 319.

38 Ve skutečnosti by i v rámci jednoho rukopisu existovala směsice. Ne všechny z 237 pasáží by byly v každém rukopise jednotně změněny.

V historii existují početné důkazy ohledně životnosti rukopisů. Například Jeroným, který zemřel v roce 420 n. l., uvádí, že osobně používal Matoušovo hebrejské evangelium. Je tedy zřejmé, že tento dokument (nebo jeho kopie) byl k dispozici nejméně 300 let po jeho napsání.

Pokud tedy יהוה bylo změněno na **Kyrios**, očekávali bychom, že uvidíme postupnou změnu co se týče starších dokumentů obsahujících tuto variantu.³⁹ Jejich šíření by představovalo ještě větší směsici, protože novější kopie byly příležitostně pořizovány ze starších dokumentů a proto by se zápis v podobě יהוה namátkově objevoval znovu.

Změna by však nikdy nebyla tak jednoduchá jako přejít od יהוה ke **Kyrios**. Protože Křesťanská písmena kolovala především na pohanských územích, očekávali bychom, že uvidíme varianty pramenící z nepochopení jazyka, spíše než mající teologický základ. Tudíž bychom pravděpodobně našli rané varianty, které by se pokoušely napsat hebrejský výraz řeckými písmeny, jako např. ΠΙΠΙ (PIPI) varianta nalezená v *Septuagintě*, nebo řecká fonetická reprodukce ΙΑΩ (IAO). Navíc, pokud by bylo původní יהוה zkomoleno, nevedlo by to k jeho *univerzální* záměně za **Kyrios**. Očekávali bychom, že najdeme různorodá řecká slova, s jejichž pomocí bychom se dostali zpět ke zdrojům obsahujícím יהוה, které by se však lišily od řeckého výrazu zvoleného v jiných rukopisech. Z tohoto důvodu bychom u každé z těchto referencí našli v dochovaných rukopisech *různá* řecká slova, a nikoli jen jednoduše napsané slovo **Kyrios**.

Následně bychom očekávali, že změna tetragrammatonu na **Kyrios** ve druhém a třetím století by zanechala identifikovatelný rukopisný důkaz. Dokonce i kdyby byly všechny kopie obsahující tetragrammaton ztraceny, v dochovaném řeckém rukopise by o něm zůstal významný důkaz zachován.

Tato možnost není pouze hypotetická. Při studiu rukopisů se lze často s tímto exaktním fenoménem setkat. Když textoví kritici studují jiné dochované rukopisy, v navazujících časových obdobích často nalézají další různé varianty. To je také důvod, proč spisy patristiků⁴⁰ – kterým budeme věnovat pozornost později – jsou tak důležitou součástí studia textu. Citace z písem ze strany mužů, o kterých je známo, že žili v průběhu konkrétních časových období, dokládají, jaký byl obsah rukopisů Křesťanských písem dostupných za jejich života.

Společnost Strážná věž učí, že předtím, než došlo k opisování jakýchkoliv rukopisů Křesťanských písem známých v dnešní době, byl tetragrammaton opisovači a písaři změněn na **Kyrios**. Tento argument je ale mylný. Rychlost a kompletnost takovéto změny by byla nevídaná. *Meziřádkový překlad Království* hojně potvrzuje, že řecké rukopisy ze čtvrtého století (300 n. l. a později) obsahovaly pouze výraz **Kyrios**, aniž by odkazovaly na tetragrammaton. V knize „*Celé písmo je inspirováno Bohem a prospěšné*“ (strana 313) je citováno několik příkladů významných papyrových rukopisů, které posunují dobu, z níž pochází první výskyt **Kyrios**, dokonce ještě blíže k apoštolské době. Jeden důležitý raný rukopis známý jako P⁴⁷ obsahuje čtyři pasáže ze Zjevení 9:10-17:2, které jsou přeloženy v *Překladu nového světa* jako *Jehova*. Tento rukopis vznikl do roku 300 n. l. Jan napsal knihu Zjevení přibližně v roce 96 n. l., takže tato čtyři použití slova **Kyrios** jsou potvrzena v průběhu 204 let od původního textu.

39 Následní uživatelé rukopisu často prováděli opravy, a proto bychom také očekávali, že nalezneme menší počet rukopisů, v nichž by tetragrammaton byl přepsáno slovem **Kyrios** nebo řeckou náhradou pro vyjádření Božího jména.

40 Slovo *patristikové* označuje muže z rané křesťanské náboženské komunity, kteří jsou dnes známi svými spisy. V jiné náboženské literatuře jsou často nazýváni *církevní otcové*.

Jiný rukopis ze třetího a čtvrtého století známý jako P⁷² obsahuje 12 pasáží **Kyrios** přeložených v *Překladu nového světa* jako *Jehova*. Tento rukopis obsahující list Judy a také 1. a 2. Petra byl opsán mezi roky 201 a 399 n. l.

Třetí rukopis, který Společnost Strážná věž používá jako odkazový materiál, je označen jako P⁶⁶. Obsahuje pět pasáží **Kyrios**, které jsou v *Překladu nového světa* přeloženy jako *Jehova*. Tento rukopis pochází *přibližně* z roku 200 n. l. Vzhledem k tomu, že těchto pět pasáží pochází z Janova evangelia (které bylo napsáno *přibližně* v roce 98 n. l.), byly tyto kopie vytvořeny *přibližně* pouhých 102 let po napsání originálu. Je nepopíratelné, že 102 až 204 let po napsání Křesťanských písem zde máme pádný doklad, že křesťanský sbor plně akceptoval výraz **Kyrios** (*Pán*), který v těchto pasážích představoval to správné a odpovídající slovo.

Podle informací publikovaných Společností Strážná věž je tedy pouhou spekulací, jak mohla být původní Křesťanská písmena napsána s používáním tetragrammatonu a pak během pouhých 102 až 204 let kompletně změněna, aniž by byla zanechána nějaká stopa po jejich deformaci. (Podle nejpřesnějšího datování, které máme k dispozici, napsal Jan Zjevení v roce 96 n. l. a své evangelium v roce 98 n. l.) Znamenalo by to tedy, že mezi lety 98 a 200 n. l. nastala úplná hereze, byly změněny všechny dokumenty, které zůstaly až do dnešní doby, byly změněny všechny kopie, které dnes máme k dispozici a také byla zavedena zkorumpovaná teologie, ale o debatě mezi církevními otci o tom všem se nám přitom nedochovala ani zmínka. Avšak kniha „*Celé písmo je inspirováno Bohem a prospěšné*“ posunuje tato data k sobě ještě blíže, když uvádí:

...ale objevy starších biblických rukopisů v posledních několika desetiletích nás přivádějí zpět k řeckému textu až asi k roku 125 n. l., jen dvě desetiletí po smrti apoštola Jana kolem roku 100 n. l. Tyto rukopisné doklady poskytují pevné ujištění, že nyní máme spolehlivý řecký text ve vytříbené formě. (strana 319)

Je opravdu obtížné si představit, že by se hereze tak obrovského rozsahu prohnala celou Římskou říší během natolik krátkého období mezi lety 96 a 300 n. l. a mohla by být tak úplná, že by za sebou dokonce odstranila i všechny stopy po změnách. Dokázali bychom si tedy představit, že k takové herezi došlo „pouze pár desítek let“ po smrti apoštola Jana?

Kapitola 9: Hledání tetragrammatonu – část 2

Při studii s cílem zkoumat existenci tetragrammatonu v původních Křesťanských řeckých písmech bychom se měli zabývat šesti specifickými tezemi. V předchozí kapitole jsme se zabývali prvními dvěma z nich. V této kapitole vyhodnotíme další dvě teze, v nichž se budeme zabývat mimobiblickými rukopisy.

3. Pokud by se vyskytla nějaká debata o odstranění tetragrammatonu, byl by o tom záznam ve spisech raných patristiků.

Pro rozvoj křesťanského sboru byly typické psané dokumenty. V mnoha případech byly tyto dokumenty ve formě dopisů nebo epištol. (Křesťanská písma vděčí psaní dopisů za mnohé. Lukášovo evangelium, kniha Skutků, všechny Pavlovy dopisy s jeho jménem, Židům, Jakub, 1. a 2. Petra, Juda a tři Janovy epištoly, to vše jsou dopisy adresované křesťanským sborům nebo jednotlivcům. Dokonce kniha Zjevení je adresována "sedmi sborům, které jsou v [oblasti] Asie." [Zjevení 1:4.] Rané mimobiblické písemné dokumenty křesťanského sboru sestávaly z komentářů a polemik od početných pisatelů z křesťanských sborů, stejně jako z nekanonických *náboženských a liturgických* písemných dokumentů. Očekávali bychom tedy, že v těchto dvou důležitých zdrojích najdeme zmínku o přítomnosti tetragrammatonu v původních rukopisech Křesťanských písem.

Od druhého století začala část nového křesťanského sboru akceptovat psaní naučných dopisů, stejně jako pozoruhodně dlouhá teologická a filozofická díla. Významný vzorek těchto písemných dokumentů byl pro nás zachován až do dnešní doby.⁴¹

V roce 325 n. l. byl svolán První nikajský koncil. Obsah tohoto koncilu není pro naše potřeby důležitý. Avšak písemné dokumenty napsané patristiky byly kategorizovány na základě tohoto koncilu. Skupina nazvaná „Přednikajští otcové“ psala před rokem 325 n. l.⁴² *Ačkoliv nás nic nezavazuje k tomu, abychom sdíleli jejich jednotlivé názory, tyto pisatelé jsou spolehlivými zapisovateli teologických diskuzí následujících po založení prvního křesťanského sboru mezi lety 100 a 325 n. l.* (Společnost Strážná věž ve velké míře uznává písemné dokumenty těchto raných patristiků. Mezi příklady, které nám přednikajští pisatelé poskytují, je Jeronýmovo svědectví ohledně Matoušova hebrejského evangelia, práce a výklad Origena týkající se *Septuaginty* i odpor Židů vyslovovat Boží jméno. Letným pohledem na *Pomůcku k porozumění Bible* nalezneme početné citace z děl jak světských, tak křesťanských pisatelů té doby. Hojně se zde vyskytují příklady z Tacita a Josepha [srov. str. 317], Origena [srov. str. 456], Jeroma [srov. str. 520], Ireneae, Africanae a Eusebia [srov. str. 640], Augustina [srov. str. 671] a mnoha dalších.)⁴³

Prostřednictvím těchto dokumentů se hodně dozvídáme o raném křesťanském sboru a o světě, ve kterém se nacházel. Je rozumné se domnívat, že jakákoliv důležitá událost v životě raného křesťanského sboru by byla zachycena velkým počtem dobových písemných materiálů.

41 Všechna díla patristiků nám byla zprostředkována stejným způsobem, jako Křesťanská písma. To znamená, že k dispozici máme pouze jejich kopie, ale žádné originály.

42 *Přednikajský* jednoduše znamená "před Nikajským koncilem," který byl svolán v roce 325 n. l. Je to spíše jednoduchá chronologická klasifikace pisatelů, než výpověď o jejich teologickém postoji. Písemné dokumenty „církevních otců“ jsou rozděleny podle času jejich vzniku na *Přednikajské, Nikajské* a *Post-nikajské*.

43 Příklady dokumentující, že se patristikové a svěští autoři píšící v tomto období dobře znali, jsou v dostupných publikacích také běžné. Viz např. odkaz na díla Josepha na straně 11 časopisu Strážná věž z 15. dubna 1996, angl.

Než pokročíme v našem zkoumání dále, rádi bychom ocenili rozsah psaného materiálu a náměty, o kterých tito pisatelé pojednávali. Autor oceňuje standardní encyklopedické odkazy, které jsou dostupné ve většině velkých veřejných knihoven. Devítidílný soubor nazvaný *Přednikajší otcové* byl vydán syny Charlese Scribnera. Tento soubor obsahuje písemné dokumenty mužů, kteří žili v tzv. „době křesťanské“, tedy období od začátku našeho letopočtu). Patřili k nim Justin Mučedník (který žil od roku 110 do roku 165),⁴⁴ Irenaeus (120 až 202), Polycarp (? až 155), Tatian (Justinův učedník), Theophilus (? až ?; je známo, že jedna jeho kniha byla napsána v roce 181), Tertullianus (150 až 220), a mnoho dalších.

Tento devítidílný soubor významně přispívá ke studiu tetragrammatonu. Za prvé si všimněte, že tito muži typicky psali v rozmezí mezi 20 až 120 lety po napsání originálu Křesťanských písem. (Polycarpus byl ve skutečnosti učedníkem apoštola Jana.) Tito muži by si jistě byli vědomi tak závažné hereze, jako je odstranění tetragrammatonu z Křesťanských písem.⁴⁵ Obzvláště by to platilo v případě, kdy by tato změna vedla k vyvýšení Ježíše na pozici, která patří jedině Jehovovi samotnému (používáním výrazu **Kyrios** jako všezahrnujícího termínu), spíše než ukazující na Ježíše jako na stvořenou bytost (tím, že by bylo rozlišováno mezi **Kyrios** a יהוה).

Za druhé, protože toho bylo tolik napsáno, jistě by se našla zmínka o herezi. Devítidílný soubor, o kterém jsme před chvílí hovořili, má celkem 5433 stran přeloženého materiálu. (V tomto počtu nejsou zahrnuty rejstříky a biografické materiály.) S přibližně 1000 slovy na stranu nám tito pisatelé zanechali cca 5 400 000 slov. Pro srovnání, text Bible v *Překladu nového světa s odkazy* (z roku 1984) má rozsah 1494 stran s přibližně 750 slov na stranu. Celý *Překlad nového světa* má pak cca 1 120 000 slov. Takže *písemné dokumenty patristiků v době od apoštolského období do roku 325 n. l., které obsahuje tento encyklopedický soubor samotný, má rozsah přibližně pěti kompletních Biblí*. Existují ale i další písemné materiály, které toto dílo neobsahuje, jako například rozsáhlé Origenovy *Kroniky*. V tak velkém objemu písemných dokumentů by taková hereze jako odstranění tetragrammatonu byla zcela jistě zmíněna.

Uveďme si příklad. Byl vyhodnocován jeden díl z tohoto devítidílného svazku. Významný autor jménem Irenaeus napsal ve druhém století knihu s názvem *Proti herezi*. Toto dílo má v anglickém překladu 258 stran. Vydavatel tohoto devítidílného svazku připojil ke každému jednotlivému svazku pro usnadnění biblický index, s jehož pomocí lze snadno nalézt určitou pasáž z Písem citovanou kterýmkoliv z patristiků. Následně byly některé z 237 pasáží obsahujících *Jehova* vyhledány v Ireneově díle *Proti herezi*, aby se zjistilo, zda si Irenaeus byl vědom toho, že mohlo dojít k nahrazení tetragrammatonu výrazem **Kyrios**. Nejsou žádné známky, že by Irenaeus vyjadřoval obavy ohledně jakýchkoli změn ve verších, které cituje. Při uvádění všech těchto veršů naprosto akceptuje výraz *Pán*.⁴⁶

44 Většina údajů o narození a smrti těchto pisatelů jsou přibližnými odhady.

45 Stejně tak si patristikové museli být vědomi textové přeměny, *ke které došlo*, když křesťané přepisovali יהוה na **Kyrios** v Hebrejských písmech. Je významné, že tato skutečnost nebyla komentována jako hereze. Částečně to platí o Origenovi, který ve svých vlastních spisech používal jak יהוה, tak **Kyrios** (a také ΠΙΠΠΙ a ΙΑΩ). Více informací k tomuto tématu viz Kapitola 13 *Co jiného, když ne hereze? a Přílohu J: Origenova Hexapla* v knize *Tetragrammaton a Křesťanská řecká písmena*. Tato a jiné knihy jsou zdarma ke stažení na www.tetragrammaton.org.

46 Vydání použité pro tuto studii bylo v *angličtině*, ne v *řečtině*. Můžeme se tedy pouze domnívat, že v *řečtině* byl použit výraz **Kyrios** nebo jemu odpovídající ekvivalent. (Ohledně používání výrazu **Kyrios** a jeho náhražek v *řečtině* viz předchozí komentáře k *První Klementa, Epištola Barnabáše, a Didaché*.) Naším cílem je však nyní prozkoumat, jak se Irenaeus vyjadřuje k údajnému nahrazování tetragrammatonu. O ničem takovém se však nezmiňuje. Pasáže používá tak, je se objevují v *Meziřádkovém překladu Království*, a o údajném komolení či deformaci tetragrammatonu se vůbec nezmiňuje.

Následující citace poskytují příklady z Ireneova díla. Parafráze Písma a krátký Ireneův komentář v levém sloupci jsou z díla *Proti herezi*, a to z anglického překladu vydaného v díle *Přednikajší otcové* (angl. *The Ante-Nicene Fathers*) nakladatelstvím Charles Scribners' Sons, z roku 1899. V pravém sloupci je uvedena citace stejných veršů podle znění *Překladu nového světa*.

Proti herezím

The Lord then, exposing him [the devil] in his true character, says, "Depart, Satan; for it is written, Thou shalt worship the **Lord** thy God, and Him only shalt thou serve."

Pán pak, odhalujíc jej (ďábla) v jeho pravé podstatě říká „Odejdi Satane; je totiž psáno, Uctívat budeš **Pána** svého Boha a jenom jemu budeš sloužit.”

(Díl 1, strana 549)

Then again Matthew, when speaking of the angel, says, "The angel of the **Lord** appeared to Joseph in sleep."

Pak opět Matouš, mluvíc o andělu, praví, "Anděl **Páně** objevil se Josefovi ve spánku."

(Díl 1, strana 422)

For in no other way could we have learned the things of God, unless our Master, existing as the Word, had become man. For no other being had the power of revealing to us the things of the Father, except His own proper Word. For what other person "knew the mind of the **Lord**," or who else "has become His counselor?"

Neboť žádným jiným způsobem bychom nemohli poznati věci našeho Boha, pokud by náš Mistr, existující jakožto Slovo, se nestal člověkem. Neboť žádná jiná bytost neměla moc zjevití nám věci Otce, kromě Jeho vlastního Slova. Neboť jaká jiná osoba "poznala mysl **Pána**" a kdo jiný "stal se jeho rádcem?"

(Díl 1, strana 526)

Překlad nového světa

Then Jesus said to him: "Go away, Satan! For it is written, 'It is **Jehova** your God you must worship, and it is to him alone you must render sacred service.'"

Potom mu Ježíš řekl: „Odejdi, Satane! Je totiž napsáno: ‚Jehovu, svého Boha, budeš uctívat a jemu samotnému budeš prokazovat posvátnou službu.‘

(Matouš 4:10 *PNS*)

But after he had thought these things over, look! **Jehova's** angel appeared to him in a dream.

Ale když si to promyslel, pohledme, ve snu se mu objevil **Jehovův** anděl a řekl: „Josefe, synu Davidův, neboj se vzít si domů Marii, svou manželku, neboť co je v ní zplodeno, je ze svatého ducha.

(Matouš 1:20 *PNS*)

For "who has come to know **Jehova's** mind, or who has become his counselor?"

Vždyť „kdo poznal **Jehovovu** mysl nebo kdo se stal jeho rádcem“?

(Římanům 11:34 *PNS*)

When he says in the Epistle to the Galatians: "...Even as Abraham believed **God** and it was accounted unto him for righteousness."

Když praví v epištole Galaťanům: "...Stejně jako Abraham uvěřil **Bohu** a bylo mu to počteno za spravedlnost."

(Díl 1, strana 492)⁴⁷

Just as Abraham "put faith in **Jehova** and it was counted to him as righteousness."

Právě jako Abraham „uvěřil **Jehovovi** a bylo mu to počítáno za spravedlnost“.

(Galaťanům 3:6 PNS)

For Peter said "...For David speaketh concerning Him, I foresaw the **Lord** always before my face."

Neboť Petr pravil "...Nebo David praví o něm: Spatřoval jsem **Pána** před svou tváří vždycky."

(Díl, strana 430)

For David říká respecting him, "I had **Jehova** constantly before my eyes."

Vždyť David o něm říká: „Měl jsem **Jehovu** neustále před očima; protože je po mé pravici, abych nikdy nebyl otřesen.“

(Skutky 2:25 PNS)

Nezdá se, že by si Irenaeus byl vědom nějaké konspirace opisovačů a písařů ohledně odstranění Božího jména z Křesťanských řeckých písem, dokonce ani v těch případech, kdy *Překlad nového světa* vkládá do textu jméno Jehova.⁴⁸ Z toho vyplývá, že muž, písící pouhých 50 let po smrti apoštola Jana, neměl žádné výhrady proti používání Ježíšova titulu *Kyrios*, a to ani v pasážích, v nichž byl dle překladatelů *Překlada nového světa* tetragrammaton buď nedbalostí nebo podvodem změněn. Je významné, že Irenaeus se ve svých dnech zajímal především o herezi, o čemž by jistě zanechal komentáře bez ohledu na svůj osobní názor.

4. Raná nekanonická díla by měla obsahovat odkaz na tetragrammaton.

Z prvního století máme k dispozici řadu *náboženských* děl. Zajímavým příkladem je *Epištola Klementa Korintánům*. Tato epištola je považována za skutečné dílo společníka apoštola Pavla Klementa, o kterém je zmínka ve Filipánům 4:3.⁴⁹ Epištola byla napsána někdy v letech 75 a 110 n. l., nejpravděpodobněji brzy po roce 100 n. l. Kdyby tedy Klement používal buď tetragrammaton nebo *Kyrios*, odrážel by tak jak zvyklosti sborů z prvního století, tak patrně i Pavla samotného. (Ani kdyby autorem nebyl tento společník apoštola Pavla, vzhledem k datování by tato epištola vypovídala alespoň o zvyklostech raných křesťanských sborů.)

Klement univerzálně používal výraz *Kyrios* jako pojmenování pro Ježíše, když o něm hovořil jako o *Pánu*. Také však často citoval Hebrejská písmena nebo se odkazoval na takové pasáže, u nichž však *Překlad nového světa* vkládá výraz *Jehova*. Následující citace z *Epištoly Klementa Korintánům*⁵⁰ pocházejí z knihy s názvem *Apoštolští otcové*,⁵¹ která poskytuje řecký

47 To je zajímavý příklad shody. Jak Irenaeus, tak *Meziřádkový překlad Království* totiž používají výraz Bůh (*theos*), zatímco *Překlad nového světa* používá výraz *Jehova*.

48 Věříme, že nám to poskytuje přesný obraz ohledně Ireneova díla. Nicméně několik stručných citací, které jsme schopni poskytnout v tomto omezeném prostoru, není zdaleka vyčerpávajících. Čtenář udělá nejlépe, když si tyto citace osobně ověří v místní knihovně. Tímto způsobem si může ověřit obsah celého oddílu.

49 Historické a textové důkazy jasně dokládají, že autorem *První epištoly Klementa do Korintu* byl Pavlův společník. Autora jako je Klement si velmi ceníme. Na druhou stranu by si měl čtenář být vědom toho, že biblický Klement není historicky zcela jednoznačně přijímán jako pravý autor. Další informace o této knize a jejím autorovi je k dispozici v úvodním materiálu k této epištole. (Viz pozn. pod čarou 11.) Takzvaná *Druhá epištola Klementa* se všeobecně považuje spíše za dílo jiného (pozdějšího) autora než za dílo Klementa samotného. Pro naše účely se proto můžeme spolehnout pouze na první epištolu.

50 Nezaměňujeme za kanonickou knihu 1. Korintánům.

51 Vydalo nakladatelství Harvard University Press, Cambridge, Mass., v roce 1912. Do angličtiny přeložil Kirsopp Lake. Informace v následujících odstavcích ohledně *Epištoly Barnabáše* a *Didaché* pochází také z *Apoštolských otců*.

překlad spolu s anglickým překladem. Tam, kde Klement použil výraz přeložený do angličtiny jako *Lord* (česky *Pán*), je vždy vsunut řecký výraz, jenž je vždy formou výrazu *Kyrios*. Této citaci předchází uvedení kapitoly a verše z *První Klementa*. Poté následuje citace z Hebrejských písem. V pravém sloupci je citován verš z Hebrejských písem *Překladu nového světa*.

První Klementa

1 Clement 8:2 And even the Master of the universe himself spoke with an oath concerning repentance; "For as I live, said the **Lord** (κύριος), I do not desire the death of the sinner so much as his repentance."

1. Klementa 8:2 I samotný Pán vesmíru mluvil s přísahou ohledně pokání; "Jak žeť jsem živ, dí **Pán** (κύριος), nemám líbosti v smrti bezbožného, ale v jeho pokání."

(Ezek. 33:11)

1 Clement 13:5 "I know assuredly that the **Lord God** (κύριος ο θεος) is delivering to you this land. . . "

1. Klementa 13:5 "Vímť jistě, **Pán Bůh** (κύριος ο θεος) dává vám zemi tuto..."

(Joz. 2:9)

1 Clement 15:5-6 "May the **Lord** (κύριος) destroy all the deceitful lips . . . Now will I arise, saith the **Lord** (κύριος), I will place him in safety."

1. Klementa 15:5-6 "Nechť **Pán** (κύριος) zničí všechny úlisné rty... Nyní povstanu, praví **Pán** (κύριος), dám ho do bezpečí."

(Žalm 12:3, 5)

1 Clement 16:2-3 For it says, "**Lord** (Κύριε), who has believed our report, and to whom was the arm of the **Lord** (κυρίου) revealed?"

1. Klementa 16:2-3 Neboť praví, "**Pane** (Κύριε), kdo uvěřil kázání našemu, a **Pánovo** (κυρίου) rámě komu jest zjeveno?"

(Iz. 53:1)

Klement ve své Epištole Korint'ánům tedy v žádném případě nepoužíval tetragrammaton. Víme tedy, že Klement – vůdčí postava raných křesťanských sborů prvního století a pravděpodobně učedník a společník apoštola Pavla – při citování z Hebrejských písem namísto tetragrammatonu soustavně používal výraz *Kyrios*.⁵²

Překlad nového světa

Say to them, "As I am alive," is the utterance of the **Lord Jehova**, "I take delight, not in the death of the wicked one, but in that someone wicked turns back from his way."

Řekni jim: „Jakože jsem živý,“ je výrok Svrchovaného **Pána Jehovy**, „mám potěšení ne ze smrti ničemného, ale z toho, že se ničemný obrací zpět od své cesty a skutečně zůstává naživu. Obrat'te se zpět, obra'tte se zpět od svých špatných cest, neboť proč byste měli umírat, izraelský dome?“

(Ezek. 33:11)

"I do know that **Jehova** will certainly give you the land. . . "

„Opravdu vím, že vám **Jehova** jistě dá zemi...“

(Jozue 2:9)

"**Jehova** will cut off all smooth lips... I shall at this time arise," says **Jehova**. "I shall put [him] in safety. . . "

Jehova odřízne všechny hladké rty... tentokrát povstanu,“ říká **Jehova**. „Dám [ho] do bezpečí před každým, kdo se nad ním nadýmá.“

(Žalm 12:3, 5)

"Who has put faith in the thing heard by us? And as for the arm of **Jehova**, to whom has it been revealed?"

„Kdo uvěřil v to, co jsme slyšeli? A pokud jde o **Jehovovu** paži, komu byla zjevena?“

(Iz. 53:1)

⁵² Kromě výše uvedených pěti pasáží z Hebrejských písem citoval Klement také 17 veršů, v nichž použil výraz *Kyrios* tam, kde *Překlad nového světa* používá *Jehova* (2. Mojž. 32:31; 5. Mojž. 4:34; 5. Mojž. 32:9; Žalm 22:6-8; Žalm 24:1; Žalm 32:2; Žalm 32:10; Žalm 34:11, 15, 16, 17; Žalm 69:31; Žalm 118:20; Přísl. 3:12; Přísl. 20:27; Iz. 6:3; a Iz. 40:10). Klement citoval dva další verše, kde se v *Překladu nového světa* vyskytuje *Jah* (Žalm 118:18 a 19).

Vede nás to tedy k závěru, že Klement – nehledě na jeho pravděpodobnou vedoucí úlohu v křesťanském sboru v prvním století a na jeho spojitost s apoštolem Pavlem – byl buď heretik, protože přestal používat tetragrammaton, anebo že nežidovské křesťanské sbory v prvním století skutečně používaly ve svých Písmech výraz *Kyrios*.

Byl to pouze Klement, anebo výraz *Kyrios* používali při citování z Hebrejských písem i jiní jeho následovníci?

Zjišťujeme, že i jiní pisatelé té doby se řídí podobným vzorcem. Jiná epištola z konce prvního století nebo začátku století druhého se nazývá *Epištola Barnabáše*. Ačkoliv je podle tradice jejím autorem Pavlův společník Barnabáš, je tato epištola s největší pravděpodobností dílem někoho jiného. Rané sbory si jí nicméně velmi vážily. Nyní nás nezajímá, zda se jedná o inspirovaný text, ale to, zda při citaci z Hebrejských písem byl v těchto raných spisech používán výraz *Kyrios* anebo tetragrammaton. *Epištola Barnabáše* se však opět řídí stejným vzorcem jako *První Klementa*. Pisatel epištoly citoval Izajáše 1:11 takto:

"What is the multitude of your sacrifices unto me?" saith the **Lord** (κύριος). "I am full of burnt offerings..." (Barnabas 2:4)

„Co je pro mě množství vašich obětí?“ říká Pán (κύριος) „Jsem pln zápalných obětí...“ (Barnabáš 2:4)

Tentýž verš zní v *Překladu nového světa* takto:

"Of what benefit to me is the multitude of your sacrifices?" says **Jehova**. "I have had enough of whole burnt offerings..."

„Co mi prospěje množství vašich obětí?“ říká **Jehova**. „Už mám dost celých zápalných obětí...“ (Izajáš 1:11 *PNS*)

V této epištole lze nalézt mnoho podobných příkladů, kdy je řecký výraz *Kyrios* použit místo tetragrammatonu: Žalm 118:24, Jeremiáš 7:2, Izajáš 1:10, Izajáš 45:1, a 5. Mojžíšova 5:11. Toto je jenom několik málo příkladů. Povzbuzujeme čtenáře, aby si prostudoval *Epištola Barnabáše* a *Didaché*, v nichž najde další příklady.

Podobný vzorec, kdy je výraz *Kyrios* používán namísto tetragrammatonu, nacházíme v dokumentu s názvem *Didaché – Učení dvanácti apoštolů*. Toto dílo pochází z první poloviny dvanáctého století. Bylo napsáno jako učení dvanácti Kristových apoštolů, ačkoliv anonymní autor netvrdil, že jej napsali apoštolové. Neodkazujeme se na *Didaché* proto, že by se mělo jednat o inspirované dílo. Přesto toto dílo odráží chápání a praxi raných křesťanských sborů. *Didaché* cituje pasáže z Hebrejských písem a používá *Kyrios* namísto tetragrammatonu podobným způsobem jako spis *První Klementa* a *Barnabáš*.

Můžeme si opět položit otázku: „Kdyby skutečně existovala hereze vedoucí k odstranění tetragrammatonu, bylo by možné změnit všechny psané dokumenty patristiků?“ Jak uvidíme v závěrečném pojednání ohledně geografie (v následující kapitole), úkol provést změny v dílech těchto pisatelů by byl natolik rozsáhlý, že se stává v podstatě neproveditelným. *Druhá, ještě větší překážka, spočívá v organizaci takového záměru. Změnit díla patristiků takovým způsobem, že budoucí generace nebudou mít ani tušení o tom, že kdy došlo k herezi, by skupině opisovačů druhého a třetího století nikdy nepřišlo na mysl. Navíc, kdyby se jednalo o teologický rozpor, současníci by si toho byli vědomi. Je naprosto nerozumné domnívat se, že by bylo vynaloženo tak koncentrované úsilí za účelem přepsat obrovské množství rukopisů, aby byl zamaskován rozpor, který už byl stejně všeobecně známý.*

Na základě tohoto krátkého průzkumu nekanonických náboženských děl raných křesťanských sborů zjišťujeme, že pisatelé ve svých citacích z Hebrejských písem, které obsahují tetragrammaton, nikdy nepoužívali tvar יהוה.

Kapitola 10: Hledání tetragrammatonu – část 3

Studie zkoumající existenci tetragrammatonu v původních Křesťanských písmech měla posoudit šest specifických tezí. V předchozích dvou kapitolách jsme pojednávali o čtyřech takových tezích. V této kapitole se budeme zabývat poslední tezí ohledně rukopisů a poté se zaměříme na geografické prostředí, v němž byly pořizovány opisy nejranějších rukopisů.

5. V Křesťanských písmech napsaných v období raného křesťanského sboru v hebrejštině by mělo být možné tetragrammaton identifikovat.

Vzhledem k tomu že Společnost Strážná věž uvádí přítomnost tetragrammatonu v Matoušově Hebrejském evangeliu jako důkaz pro obnovu výrazu Jehova v Křesťanských písmech, musíme se pro pomoc obrátit na Shem-Tobova Matouše.

Shem-Tob byl židovský lékař, který zveřejnil v 80. letech 14. století polemiku⁵³ s názvem *Eben Bohan* („Prubířský kámen“). V závěrečné části, Shem-Tob reprodukoval kompletní Matoušovo evangelium v hebrejštině. Tento rukopis je jedním z „J“ dokumentů uvedených v *Meziřádkovém překladu Království* v poznámkách pod čarou. J2 představuje skutečného Shem-Tobova Matouše, zatímco J3 a J4 jsou označeny jako revize. J2 je shrnuto v *Meziřádkovém překladu Království* (vydání 1969, strana 28, angl.) takto:

J2

Matouš v hebrejštině. Přibližně v roce 1385 napsal Žid jménem Shem Tob ben Shaprut z Tudela ve španělské Kastílii polemiku proti křesťanství nazvanou *Eben Bohan*, do níž začlenil jako samostatnou kapitolu Matouše v hebrejštině. (Rukopisy Shem Tobova díla *Eben Bohan* psané italikou jsou k dispozici v Jewish Theological Seminary of America, New York City.)

(Pozn. překl.: přeloženo z anglického textu citovaného v této knize; český originální překlad se může lišit.)

Shem-Tobův Matouš ve skutečnosti nepoužívá tetragrammaton.⁵⁴ J2 spíše používá surogát, náhražku "ה (pro יהוה, což znamená "To Jméno") jako perifrázi nahrazující (יהוה). (Surogát je zkratkou slova, které se běžně vyskytuje ve starověkých rukopisných dokumentech. Perifráze je postup, kdy se mluvčí vyhýbá použití slova, které by nemělo být vysloveno. Neznačená to, že Matouš samotný by nepoužíval hebrejská písmena יהוה.⁵⁵ Znamená to pouze, že jakýkoliv doklad o tom, že by to dělal, je nyní ztracen.

53 Websterův *New Collegiate Dictionary* definuje polemiku jako „agresivní útok na někoho nebo popírání důkazů ohledně názorů nebo zásad někoho jiného“.

54 Tato skutečnost platí, ačkoliv překladatelé poskytují v *Meziřádkovém překladu Království* z roku 1969, na str. 18, angl., následující komentář: „Shem Tobova verze Matouše v hebrejštině byla vytvořena kolem roku 1385 n. l. Při citování z Hebrejských písem, kde se Jméno vyskytovalo, neměli překladatelé jiné východisko, než převést ky'rios nebo theos' zpět na původní formu tetragrammatonu יהוה. V rané Shem Tobově verzi Matouše se tetragrammaton vyskytuje 16 krát. Celkem se posvátný tetragrammaton vyskytuje v 19 dostupných hebrejských verzích v celkem 307 jednotlivých případech.“ V mnohem kratší předmluvě k edici z roku 1985 už se tato věta neopakovala. Zdá se však divné, že by tato překladatelé, kteří tak důvěrně znali těchto 19 hebrejských verzí, mohli přehlédnout přítomnost perifráze na místě tetragrammatonu. Dokonce ji zahrnuli do svého závěrečného shrnutí výskytu tetragrammatonu v hebrejských verzích, které byly v té době k dispozici. Toto tvrzení nebylo opraveno až do doby, kdy byla publikována kniha Georga Howarda, v níž byl reprodukován celý text Shem-Tobova Matouše v hebrejštině.

55 Je však třeba opatrnosti, než rychle přijmeme myšlenku, že Matouš by používal tetragrammaton, protože to byl Žid píšící pro své židovské spoluobčany. Ve skutečnosti byl Matouš jediným pisatelem evangelií, který používal ve výrazu „Boží království“ perifrázi místo výrazu „Bůh“. (Matouš použil perifrázi „Nebeské království“ celkem 32krát. Výraz „Boží království“ použil pouze čtyřikrát [12:28, 19:24, 21:31, a 21:43] a výraz „království mého Otce“ jedenkrát [26:29].) Ostatní tři evangelia určená nežidům používají tytéž výrazy bez perifráze jako „Boží království“. (Souběžné pasáže ukazují ještě jasněji tento rozdíl mezi pisateli evangelií používajícími „Boží království“ a „Nebeské království“. Srovnej Matouše 5:3 a Lukáše 6:20, Matouše 13:31 a Lukáše 13:19, a další.) V odkazu na výraz „Boží království“ jsme viděli, že Matouš tíhl k tomu, aby se vyhýbal používání slova „Bůh“ pravděpodobně proto, že psal pro Židy.

V roce 1995, vydal profesor George Howard užitečnou a zajímavou knihu s názvem *Matoušovo hebrejské evangelium* (nakl. Mercer University Press, Macon, Georgia). V této knize Howard uvádí přesvědčivé doklady o tom, že Shem-Tobův Matouš nebyl překladem, ale spíše recenzí staršího Matouše, který představoval skutečné Matoušovo evangelium napsané v hebrejštině. (*Recenze biblického rukopisu je text vytvořený na základě důkladně promyšlené analytické práce raného – ale obecně neznámého – redaktora, který se snažil o opravu předpokládaných chyb v opsaném textu.*) Pokud je pravda, že Shem-Tobův Matouš je recenzí, poskytuje Howardovo akademické dílo Překladatelskému výboru *Překladu nového světa Svatých písem* mnohem pádnější odkazový materiál, než jakého si byli vědomi v letech 1947 až 1949, kdy dokončovali svůj překlad.

Vzhledem k tomu, že J2 je jediným potenciálním dochovaným evangeliem v hebrejštině nebo epištolou z doby apoštolů, musíme uzavřít tento oddíl s tím, že tetragrammaton nelze v současnosti identifikovat v *žádných* Křesťanských písmech napsaných v hebrejštině v průběhu období raného křesťanského sboru. Pouze jediný dochovaný rukopis používá náhražku za perifrázi ve významu „To Jméno“. Nejedná se však o samotný tetragrammaton.

6. Při úvahách o odstranění tetragrammatonu musí být vzata v úvahu zeměpisná poloha raných křesťanských sborů.

Tento poslední námět se v podstatě zabývá pouze *zachováním* rukopisů Křesťanských písem. Nejedná se o velký problém, protože anomálie se objevují ve velkém počtu v mnoha starověkých rukopisech. Tento námět proto nepatří k příliš závažným, ale je třeba jej vzít v úvahu vzhledem ke spojitosti, jakou by zeměpisná poloha mohla mít s odstraněním tetragrammatonu.

Zběžným hodnocením nejranějších rukopisů a míst, kde byly nalezeny, se odhalí zjevný vztah mezi klimatickými podmínkami a zchovalostí rukopisu. V prvním století se běžně psalo na papyrus. Vyráběl se v Egyptě z rákosí a vyvážel se do celé Římské říše. Papyrus byl křehký materiál a nemohl se proto zachovat ve studených a vlhkých klimatických podmínkách, v nichž první křesťanské sbory vznikaly.⁵⁶ Nejstarší známé rukopisy Křesťanských písem téměř vždy pocházejí z míst, kde je teplé a suché podnebí. Z tohoto důvodu pocházejí nejstarší dochované rukopisy Křesťanských písem ze severní Afriky a Sinajského poloostrova.

Fragmenty papyrů ze sbírek Chestera Beattyho (P45, P46 a P47) pocházejí právě z této oblasti. Jak již bylo uvedeno dříve, datují se *přibližně* do roku 200 n. l.

Tyto skutečnosti mají také významný vliv na naši diskuzi ohledně údajného odstranění tetragrammatonu z původních spisů. Přestože se křesťanství rychle šířilo po celém římském světě (který se rozkládal na částech tří kontinentů – Evropy, Asie a Afriky), vidíme zde významnou geografickou i kulturní izolaci severní Afriky. V raných křesťanských sborech v Africe se rozvinul jejich vlastní jedinečný charakter a došlo zde k nárůstu počtu jejich vlastních vůdců. Jejich církevní chápání se také lišilo od pojetí v křesťanských sborech na Blízkém východě, v Evropě a Malé Asii.

Vezměme v úvahu, co by odstranění tetragrammatonu z Křesťanských písem mohlo znamenat. Mohlo by to znamenat, že raný křesťanský sbor v Africe chápal na základě svých Písem rozdíl mezi *Kyrios* a יהוה. (Toto by byla pravda, pokud bychom nechtěli argumentovat

⁵⁶ Pergamen (zvířecí kůže) byl používán dávno před Kristovou dobou. Egyptané však obchodovali s levnějším papyrem a tento méně trvanlivý materiál získal převahu jako běžný psací materiál v cca třetím nebo čtvrtém století. Nejstarší rukopisy z Evropy a Asie se dochovaly na pergamenu (známém také jako velín – jemný pergamen), protože byl trvanlivější.

tím, že africký sbor nebyl *pravým* křesťanským sborem, protože neznal Boží jméno v podobě *Jehova*.) Potom bychom ale museli věřit tomu, že tato změna v afrických křesťanských sborech nastala, aniž by se o ní bibličtí či nekanoničtí autoři ve svých spisech zachovaných do dnešní doby zmínili. Dále by se po nás chtělo, abychom věřili tomu, že tato bezprecedentní změna proběhla tak rychle, že výraz יהוה se dostal do Afriky a pak se ztratil za necelých 110 let poté, co psal apoštol Jan!

Při tak rozsáhlé ztrátě tetragrammatonu bychom však především museli uvěřit tomu, že tato rozvratná hereze byla plánována natolik důkladně, že *do roku 200 n. l. byly odstraněny všechny stopy po původním učení apoštolů, a to z rukopisů na třech kontinentech.*

Kapitola 11: „Hallelujah“ v Křesťanských písmech

Po přečtení celé knihy, z níž zde bylo použito velké množství materiálu, jedna vnímavá čtenářka – členka svědků Jehovových – řekla, že Boží jméno se ve skutečnosti opravdu v Křesťanských písmech objevuje.

A měla pravdu.

Podívejme se na citát pod heslem „HALLELUJAH“ na straně 574 v knize *Hlubší pochopení Písma*, díl 1. Citujme si celou pasáž:

Hallelujah. Transliterace hebrejského výrazu *ha-lelu-Jah*, který se poprvé vyskytuje v Žalmu 104:35. V *Překladu nového světa* je téměř vždy přeložen slovy „Chvalte Jah“. V Hebrejských písmech se tento výraz vyskytuje 24krát a s výjimkou Žalmu 135:3 („chvalte Jah“, NS) uvádí nebo uzavírá žalmy, v nichž je obsažen. (Viz Ža 112:1; 115:18; 146:1, 10; 147:1, 20; 148:1, 14; 149:1, 9; 150:1, 6.) V závěru čtvrté knihy žalmů (Ža 106:48) je tento výraz uveden vedle slova „amen“ a řecká podoba tohoto výrazu se vyskytuje čtyřikrát ve Zjevení 19:1–6, kde se pojednává o radosti z toho, že byl zničen Velký Babylon a že Jehova začal panovat jako Král.

Zjevení 19:1, 3, 4 a 6 jednoznačně používá Boží jméno. Allelujah bylo původně hebrejské slovo, které bylo přepsáno do řečtiny. Židé žijící v období raného křesťanského sboru, kteří uměli mluvit jak hebrejsky, tak řecky, si toto slovo dozajista převáděli do jeho hebrejského významu „Chvalte Jehovu“. Pro *Překlad nového světa* je naprosto ospravedlnitelné vyjádřit tyto pasáže slovy „Chvalte Jehovu, VY lidé.“ (V angličtině je slovo Jehova mnohem smysluplnější než jeho zkrácená verze „Jah.“)

„Hallelujah“ je ve většině anglických biblí transkripce, která patří do anglické slovní zásoby, aniž by byl chápán její původní význam. Pokud by tato fráze byla přeložena ve všech Bibliích v angličtině jako „Chvalte Jehovu“, její význam by byl mnohem srozumitelnější.

Přítomnost Božího jména v Křesťanských písmech však není námětem této knihy. Nás zde zajímá, zda inspirovaní křesťanští pisatelé používali ve svých spisech čtyři hebrejská písmena tetragrammatonu. Mezi výrazy „Boží jméno“ a „tetragrammaton“ dochází často k záměně. Význam slova „tetragrammaton“ je přísně omezen na jeho ztotožnění se čtyřmi hebrejskými písmeny יהוה. Pokud dojde k transliteraci těchto čtyř písmen nebo jsou vyjádřena řeckými písmeny (např. ΙΩΑ nebo ΠΙΠΙ), v těchto případech už se nejedná o tetragrammaton. Pak už se jedná o řeckou transkripci, i když stále představující Boží jméno.

Zjevení 19 v Meziřádkovém překladu Království

Všimněme si veršů ve Zjevení 19, jak zní v *Meziřádkovém překladu Království* (některé fráze byly vynechány). Soustředme se především na zvýrazněné anglické a řecké výrazy pro hallelujah.

^{19:1} Μετα ταῦτα ηκουσα ὡς φωνην μεγαλην
After these (things) I heard as voice great

οχλου πολλου εν τω ουρανω λεγοντων
of crowd much in the heaven of (ones) saying

Ἀλληλουιά³ και δευτερον ειρηκαν Ἀλληλουιά
Hallelujah; And second (time) they have said Hallelujah:

⁴ και προσεκύνησαν τω θεω λέγοντες Ἄμην,
And they worshiped to the God . . . (they) saying Amen,

Ἀλληλουιά ⁶ Και ηκουσα ως φωνην οχλου πολλου
Hallelujah. And I heard as voice of crowd much

λεγόντων Ἀλληλουιά οτι ἐβασιλευσεν Κύριος
. . . of (ones) saying Hallelujah, because reigned Lord

ο θεος ημων, ο παντοκράτωρ. the God of us, the Almighty.

Z tohoto materiálu, který byl převzat z *Meziřádkového překladu Království*, můžeme vidět, že výraz, který znamená „Chvalte Jehovu“, napsal Jan za použití řeckých písmen. Nepoužil tetragrammaton. Pozorně se podívejte na slovo hallelujah (Ἀλληλουιά). Jan přepsal JAH dvěma řeckými písmeny *iota* a *alfa* (...ιά). Také si všimněte, že Jan ve verši 6 nepoužil tetragrammaton. Použil výraz *Lord* (Pán - *Kyrios*).

Starobylé řecké rukopisy

Jak v první, tak v sedmé kapitole jsme se zmínili o díle *A Textual Commentary on the Greek New Testament*. Tato kniha uvádí všechny varianty (alternativní znění), které stojí za povšimnutí, a to ze všech 5000 známých řeckých rukopisů pro každý verš v Křesťanských písmech. Vždy, kdy je možné přeložit staré řecké rukopisy více způsoby, je to zde uvedeno. (*Textual Commentary* rovněž uvádí starověké verze, protože výraz zvolený v určité verzi často označuje slovo, které překladatel našel v řeckém textu.) *Textual Commentary* se nezabývá teologií nebo překladem Bible. Jde zde o vyjádření k autentičnosti řeckého textu, které je založeno výhradně na důkazech získaných důkladným zkoumáním starověkých řeckých rukopisů.

K části Zjevení 19:1-6 jsou v *Textual Commentary* pouze dva odkazy.

Zabývá se spojkou „i“ ve Zjevení 19:5, konkrétně ve slovním spojení “The small ones and the great” (Angl.; *Překlad nového světa* česky uvádí „malí i velcí“). *Textual Commentary* říká,

Přítomnost και [řecký výraz „a“] je potvrzena dokumentem A [důležitý rukopis z pátého století, na jehož základě byl pořízen *Meziřádkový překlad Království*] 046 [rukopis z desátého století] a 051 [rovněž rukopis z desátého století] a téměř všemi dalšími svědectvími; na druhou stranu se toto slovo nenalézá v x [další důležitý rukopis ze čtvrtého století používaný v *Meziřádkovém překladu Království*] C [rukopis z pátého století] P [rukopis z devátého století] [a] cop^{sa,boma} [koptická verze].

(Pozn. překl.: přeloženo z anglického textu citovaného v této knize; český originální překlad se může lišit.)

Na základě tohoto důkazu Překladatelský výbor *Překlada nového světa Svatých písem* použil spojkou „and“/„i“, protože je podpořena většinou starověkých řeckých textů.

Ve druhém odkazu se rozebírá zájmeno „náš“ v 6. verši. V *Překladu nového světa* zní:

19 Potom jsem slyšel [něco], co bylo jako silný hlas velkého zástupu v nebi. Řekli: „Chvalte Jah! Záchrana a sláva a moc patří našemu Bohu, ² protože jeho soudy jsou pravé a spravedlivé. Vykonal totiž soud nad velkou nevěstkou, která zkazila zemi svým smilstvem, a pomstil krev svých otroků na její ruce.“ ³ A ihned řekli podruhé: „Chvalte Jah! A dým z ní nadále vystupuje po celou věčnost.“ ⁴ A těch čtyřiaadvacet starších a čtyři živí tvorové padli a uctívali Boha, který sedí na trůnu, a řekli: „Amen! Chvalte Jah!“

⁵ Vyšel také hlas od trůnu a řekl: „Chvalte našeho Boha, všichni jeho otroci, kteří se ho bojíte, malí i velcí.“ ⁶ A slyšel jsem [něco], co bylo jako hlas velkého zástupu a jako zvuk mnoha vod a jako zvuk silných hromů. Řekli: „Chvalte Jah, protože Jehova, náš Bůh, Všemohoucí, začal kralovat.“

V *Meziřádkovém překladu Království* zní tento verš podle řeckého slovosledu takto:

Of (ones) saying Hallelujah, because reigned Lord the God of us, the Almighty.

O (těch) řkoucích Halejuja, protože panoval Pán Bůh náš, Všemohoucí.

Textual Commentary vede rozsáhlou diskuzi o důkazu jak pro podpoření, tak pro odmítnutí přivlastňovacího zájmena „náš“ (nebo angl. “of us”). Nebudeme zde tuto diskuzi opakovat, protože se zabývá pouze tímto zájmenem a nevztahuje se ani k výrazu „Jah“, ani k tetragrammatonu. Cituje deset významnějších řeckých rukopisů a tři důležité starověké verze, které toto zájmeno vynechávají. *Textual Commentary* však preferuje četbu sedmi důležitých starověkých řeckých rukopisů a dalších početných verzí, které toto zájmeno obsahují. Na základě těchto důkazů se tedy Překladatelský výbor *Překladu nového světa Svatých písem* rozhodl toto zájmeno použít.

Avšak *Textual Commentary* při rozboru verše 6 zdánlivě opomíjí dvě významné skutečnosti:

1. Není zde žádný odkaz na jakýkoli řecký rukopis, který by používal tetragrammaton. Pokud by tetragrammaton byl použit alespoň v jednom z více než 5000 dostupných starověkých řeckých rukopisů, *Textual Commentary* by si této varianty povšiml. Kdyby se zachoval jakýkoliv důkaz, že tetragrammaton byl odstraněn, v tomto rozboru by to bylo obsaženo. Žádná taková zmínka zde však není – výraz *Lord/Pán (Kyrios)* představuje jedinou možnou variantu, kterou nám dochované řecké rukopisy poskytují.
2. Nenacházíme žádnou diskuzi ohledně toho, že by výraz „Jah“ byl někdy v nějakých řeckých rukopisech napsán hebrejskými písmeny. Je jasně doloženo, že Jan používal v tomto verši zkrácený tvar Božího jména. Je rovněž jasné, že jej napsal řeckými písmeny. Je také zajímavé si všimnout, že nejstarší rukopis uvedený v diskuzi v *Textual Commentary* není žádný jiný, než jeden ze dvou hlavních rukopisů použitých k napsání *Meziřádkového překladu Království*; rukopis Ⲁ (*Alef*) ze čtvrtého století. Protože Jan napsal Zjevení v roce 96 n. l., znamená to, že nejstarší důkaz pro transkripci slova „Jah“ (a pro *Kyrios* namísto tetragrammatonu) do řečtiny uvedený v díle *Textual Commentary* pochází z doby pouhých 104 až 204 let poté, co bylo Zjevení napsáno.

Neexistuje tedy žádný důkaz, že by v těchto čtyřech výskytech výrazu „Hallelujah“ byla použita hebrejská písmena.

Nechť prosím nedejde k nedorozumění

Už dříve jsme si uvedli, že *Překlad nového světa* správně přeložil Boží jméno *Jehova* v Hebrejských písmech. Také říkáme, že mnohem srozumitelnějším překladem čtyř výskytů *hallelujah* ve Zjevení 19 by bylo „Chvalte Jehovu“, jak uvádí *Překlad nového světa*.

Rozhodně nechceme, aby čtenář měl pocit, že svaté jméno Jehova by nemělo být uctíváno a používáno. Mělo by být používáno, a Svědky je třeba chválit za to, že to dělají.

V této publikaci nám však jde pouze o to, abychom zjistili, zda inspirovaní křesťanští autoři používali tetragrammaton v těch 237 případech, kdy *Překlad nového světa* vkládá do Křesťanských písem *Jehova*.

V předchozích kapitolách této knihy jsme zjistili, že neexistuje žádný důkaz, že by inspirovaní křesťanští pisatelé tetragrammaton používali. V této kapitole jsme odhalili, že ačkoliv apoštol Jan používal složeninu obsahující Boží jméno, prepisoval tento hebrejský výraz řeckými písmeny. Právě jak jsme viděli již dříve, není v žádném ze starověkých rukopisů Křesťanských písem žádná známka toho, že by hebrejská písmena pro JAH byla použita ve Zjevení 19. Nicméně Boží jméno je nepopíratelně použito čtyřikrát ve Zjevení 19:1-6.

Je zajímavé si také povšimnout, že Boží jméno nebylo z těchto čtyř veršů odstraněno. Pro kohokoliv, kdo byl obeznámen s jazykovým prostředím v průběhu druhého a třetího století n. l., znamenaly samozřejmě tyto čtyři výskyty slova *hallelujah* odkaz na Jehovu. Kdyby tedy existovala hereze zaměřená na odstranění jeho jména, proč by byly přehlédnuty tyto čtyři verše?

Kapitola 12: Závěr

Z právě dokončené studie zřetelně vyplývá, že neexistuje žádný rukopisný důkaz toho, že v originálních rukopisech Křesťanských písem byl tetragrammaton používán. Za druhé, chápeme, že je marné používat hebrejské verze jako důkaz toho, že pisatelé Křesťanských písem používali tetragrammaton, protože tyto verze jsou pouhými překlady řeckého textu, v němž žádný tetragrammaton použit nebyl. Nakonec je zřejmé, že neexistuje žádný historický důkaz, který by podporoval herezi v raných křesťanských sborech, která by vedla k odstranění tetragrammatonu z Křesťanských písem.

V této závěrečné kapitole se zaměříme na důsledky těchto skutečností.

Neslučitelný rozpor

Společnost Strážná věž uvádí v materiálu v poznámce pod čarou ve svém *Meziřádkovém překladu Království* neslučitelný rozpor. Pokud je řecký text vydaný Společností Strážná věž skutečně inspirován Jehovou, a tudíž absolutně spolehlivý, potom má být v Křesťanských písmech v těch 237 pasážích, kde *Překlad nového světa používá jméno „Jehova“*, oním správným výrazem *Kyrios*.⁵⁷ Obecně je *Kyrios* překládán jako *Lord/Pán*, a má to být odkaz na Ježíše. (Této volbě dává *Překlad nového světa* přednost v 406 případech.⁵⁸) Na druhou stranu používá *Překlad nového světa* ve stejných 237 případech Boží jméno *Jehova*. Pokud je tedy *Jehova* skutečně slovo, které bylo použito inspirovanými křesťanskými pisateli, pak je chyba v řeckém textu.

Tento neslučitelný rozpor je zřejmý ze třech hledisek, které nemohou být navzáem skloubeny, aniž by došlo ke kompromisu. Společnost Strážná věž proto obhájí každé z těchto hledisek nezávisle na ostatních hlediscích:

1. **Vlastníme důvěryhodné kopie Křesťanských písem.** Souhlasíme s autory knihy *„Celé písmo je inspirováno Bohem a prospěšné“*, že Řecká písma, která máme k dispozici v dnešní době, jsou v podstatě tatáž jako ta původní. Sir Frederic Kenyon říká: „Rozmezí mezi daty původního sepsání a nejstarším existujícím dokladem se tak zmenšilo, že je ve skutečnosti zanedbatelné, a tak byl nyní odstraněn poslední podklad pro jakoukoli pochybnost, že Písma se nám zachovala v podstatě tak, jak byla napsána.“⁵⁹
2. **Text Meziřádkového překladu Království je důvěryhodný.** Tento řecký text dokládá, že inspirovaní křesťanští pisatelé používali výraz *Kyrios*. Jeho přítomnost dokazují rukopisy ze třetího a čtvrtého století n. l. *Meziřádkový překlad Království* jasně ukazuje, že výraz *Kyrios* (*Lord, Pán*) byl akceptován jako správný výraz již 105 let – a ne později než 301 let – od doby, kdy byl poprvé napsán. (Jan napsal Zjevení přibližně v roce 96 n. l. Třetí století začalo v roce 201 n. l., neboli 105 let poté, co Jan napsal Zjevení.)
3. **Zdroje odkazů typu „J“ pocházejí z mnohem pozdějšího časového období.** Hebrejské verze použité ke zdůvodnění, že inspirovaní křesťanští pisatelé používali tetragrammaton, nebyly přeloženy dříve než v roce 1385 n. l.

57 Tímto tvrzením se nesnažíme přehlížet ono množství chyb, ke kterým došlo při opisování Křesťanských písem. Uznává se však, že v dnešní době máme díky pečlivé práci textových kritiků jako jsou Westcott a Hort téměř přesnou reprodukci původních Křesťanských písem.

58 Viz příloha C, strana 235, angl., knihy *Tetragrammaton a Křesťanská řecká písma*. Tato kniha a další publikace jsou zdarma ke stažení na www.tetragrammaton.org.

59 *„Celé písmo je inspirováno Bohem a prospěšné“*, Biblická a traktátní společnost Strážná věž, 1990, strana 319.

Pokud je řecký text spolehlivý, musí být spolehlivá i jeho slova. Ale pokud je tedy řecký text spolehlivý, jak může tetragrammaton v hebrejském překladu ze 14. století n. l. mít přednost před řeckým textem ze 4. století n. l., který používá výraz **Kyrios** (*Lord/Pán*)? Nemůžeme přece souhlasit s tím, že všechna slova obsažená v řeckém textu jsou spolehlivá, až na těch 237 případech, u nichž nelze na základě rukopisů historické hodnoty nalézt jakýkoliv důkaz o provedené změně. Důvod pro použití tetragrammatonu je daleko méně dokazatelný než pro jakékoliv jiné slovo v původních Křesťanských písmech. Pokud bychom tedy zpochybnili těchto 237 případů použití výrazu **Kyrios**, pak by nemohla být považována za spolehlivou žádná část Křesťanských písem.

Nejedná se však o pouhou otázku akademického výzkumu nebo o odtažitou diskuzi o starověkých rukopisech. Ve svém důsledku se dotýká každého z nás. Pokud by Jehovovo psané slovo bylo tak nestálé a mlhavé, že by jakákoliv stopa po Božím jménu mohla být ztracena za méně než 200 let, mohli bychom mu věřit v dnešní době? Následovníci Jehovova slova, Bible, jsou jedineční. Na rozdíl od jiných náboženství není pravé křesťanství pouhou filozofií o dobrých skutcích a laskavosti. Pravé křesťanství je spíše založeno na konkrétních pravdách, které jsou přesně zaznamenány v Jehovově slově. Pokud naše Bible není důvěryhodným překladem spolehlivých řeckých (a hebrejských) rukopisů, které lze vysledovat až k inspirovaným pisatelům, nemůžeme si být ani jisti důvěryhodností naší víry.

Jehovovým záměrem nebylo, aby naše víra byla nejistá. „Neztratil“ své psané slovo, aby se znovu objevilo o 1300 let později v hebrejských verzích přeložených z řeckých rukopisů, ve kterých by se ztracená slova už „nenacházela“.

Citace z Hebrejských písem

V některých případech používali pisatelé Křesťanských písem výraz **Kyrios** takovým způsobem, jako by chtěli navodit myšlenku, že hovoří o Jehovovi z Hebrejských písem. Není pochyb o tom, že právě to je případ těchto veršů:

Během jednoho z těch dnů [Ježíš] vyučoval, a seděli tam farizeové a učitelé zákona, kteří přišli z každé galilejské a judské vesnice a Jeruzaléma; a (**Jehova** moc—*PNS* nebo **Pánova** [**Kyrios**] moc—*KIT*) byla s ním, aby uzdravoval. (Lukáš 5:17)

Je zřejmé, že tento verš neříká, že *tam byla Ježíšova vlastní moc, která způsobila, že mohl léčit*. Toto tvrzení by bylo nepravděpodobné, protože Ježíšova moc byla *vždy* přítomná. Lukáš však obrací naši pozornost k Jehovově moci. Lukáš použil výraz **Kyrios** způsobem, který zprostředkoval myšlenku tak, jak je to vyjádřeno v *Překladu nového světa*: „a Jehovova moc byla s ním (Ježíšem), aby uzdravoval“. Přesto však Lukáš nepoužil slovo, které by jeho čtenář Theophilus (Lukáš 1:3) znal jako jméno Boha v hebrejštině. Namísto toho použil Lukáš výraz **Kyrios**. Dnešní čtenář musí tedy být schopen pochopit při čtení výrazu *Lord/Pán* totéž.

V celých Křesťanských písmech existuje *mnoho* pasáží, které ukazují, že se jedná o Jehovu.⁶⁰ Budeme citovat pouze dva z těchto veršů. Matouš 1:22-23a (s odpovídající citací z Izajáše 7:14, která je přiřaditelná na Jehovu) říká:

„To všechno se skutečně stalo, aby se splnilo, co řekl (**Jehova**—*PNS* nebo **Pán** [**Kyrios**]—*KIT*) prostřednictvím svého proroka, když řekl: „Pohleďte, panna otěhotní a porodí syna...“

⁶⁰ Nechť čtenář bere v potaz, že z této věty nevyklučujeme osobu Ježíše. Více informací viz kapitola 14 „Nejasný význam výrazu **Kyrios**“ v knize *Tetragrammaton a Křesťanská řecká písmena*, zdarma ke stažení na www.tetragrammaton.com.

I přesto, že Matouš použil řecký výraz **Kyrios**, určitě bylo jeho záměrem, aby čtenář pochopil text jako "which was spoken by Jehovah..." (dosl.: „což bylo řečeno Jehovou...“). (*Překlad nového světa*.)

Třetí názorný příklad pasáže obsahující výraz **Kyrios**, který jasně ukazuje na *Jehovu*, pochází také od Lukáše. Když byl anděl Gabriel poslán k Marii, aby jí oznámil narození Ježíše, odpověděla podle Lukáše 1:38 takto:

Marie pak řekla: „Pohled! (**Jehovova** otrokyně—*PNS* nebo **Pánova** [**Kyrios**] otrokyně—*KIT*)! Kéž se to se mnou stane podle tvého prohlášení.“

Lukáš samozřejmě naznačil, že Marie oslovila *Jehovu*, když nabídla sama sebe v pokorné poslušnosti. Bylo by to skutečně velmi neobvyklé, kdyby tato pasáž měla být chápána tak, že Marie mluví ke svému ještě nenarozenému synovi.

Z těchto veršů je zřejmé, že když pisatelé Křesťanských písem hovořili o *Jehovovi*, používali v určitých případech výraz **Kyrios**. *Protože nemáme žádný historický ani biblický záznam o tom, že by ve svých inspirovaných spisech používali tetragrammaton, z dokladů starověkých rukopisů víme, že když hovořili o Jehovovi, používali řecký výraz Kyrios*⁶¹.

Na závěr musíme krátce zvážít dvě skutečnosti ohledně toho, jak inspirovaní pisatelé používali výraz **Kyrios**

Musíme nechat inspirované pisatele promlouvat

Mohlo by se zdát, že se inspirovaní pisatelé dopustili chyby, když používali jediné slovo **Kyrios** jak pro vyjádření jména *Jehova*, tak i *Lord/Pán*. Přesto nás však všechny důkazy vedou k závěru, že právě tak to skutečně zamýšleli napsat.

Je třeba, abychom k sobě byli nyní čestní. Často si přejeme, aby inspirovaní pisatelé říkali to, co by podporovalo teologické názory naší vlastní skupiny. Poslechněme si kteroukoliv skupinu, jak vysvětluje svoje přesvědčení o tom, co měl inspirovaný pisatel na mysli, a zjistíme, jak usilovně chtějí ukázat, že pisatel Písma použil právě ta slova, která potvrzují platnost jejich doktríny.

Je pochopitelné, že Společnost Strážná věž by chtěla, aby inspirovaní pisatelé v Křesťanských písmech raději oddělovali identitu *Jehovy* a *Pána Ježíše*. Kdyby tito pisatelé použili tetragrammaton ve 237 případech, byli bychom schopni jasně rozlišit mezi výrazy *Pán* a *Jehova*.

Ale tak tomu není. Jeden výraz **Kyrios** použili pro oba. V některých případech je jasné, že mluvili o *Jehovovi*. V jiných je naopak zřejmé, že mluvili o *Pánu Ježíši*. Existuje však také velké množství veršů, které záměrně znějí tak, aby bylo možné zaměňovat *Jehovovu* a *Ježíšovu* identitu. Všimněte si ostrého kontrastu mezi významem následujících veršů z *Překladu nového světa* a *Meziřádkového překladu Království*. Překladatelé *Překladu nového světa* tyto verše přeložili tak, aby vyzněly jako označující *Jehovu*. Naopak inspirovaný pisatel použil výraz **Kyrios**, který však zprostředkovává úplně jiný význam. (Citace pochází přímo z *Meziřádkového překladu Království*. Je použit slovosled, jak zní ve stejné větě v řečtině.)

61 V tomto místě musíme opět důrazně potvrdit inspiraci Písma. Jak jsme viděli, neexistuje žádný důkaz o tom, že by původní rukopisy obsahovaly tetragrammaton. Pokud tedy nepopřeme neomylnost a inspirovanost Křesťanských písem, můžeme pouze dojít k závěru, že Bůh vedl inspirované pisatele k tomu, aby používali řecký výraz **Kyrios** namísto Hebr. výrazu יהוה. Pokud ale v souladu s naším přáním jde o ochranu našeho teologického stanoviska a musíme stále trvat na tom, že tetragrammaton z hebrejských verzí má přednost, pak musíme být zároveň ochotni vzdát se našeho tvrzení, že Písma, která máme dnes, jsou „inspirovaná Bohem“.

Překlad nového světa

"I am the Alpha and the Omega," says **Jehova** God, "the One who is and who was and who is coming, the Almighty."

„Já jsem Alfa a Omega,“ říká Jehova Bůh, „Ten, který je a který byl a který přichází, Všemohoucí.“

Zjevení 1:8

"We thank you, **Jehova** God, the Almighty, the One who is and who was, because you have taken your great power and begun ruling as king."

„Děkujeme ti, Jehovo Bože, Všemohoucí, Tobě, který jsi a který jsi byl, protože ses ujal své velké moci a začal jsi kralovat.“

Zjevení 11:17

And I heard the altar say: "Yes, **Jehova** God, the Almighty, true and righteous are your judicial decisions."

A slyšel jsem, jak oltář řekl: „Ano, Jehovo Bože, Všemohoucí, tvá soudcovská rozhodnutí jsou pravá a spravedlivá.“

Zjevení 16:7

"Praise **Jah**, YOU people, because **Jehova, náš Bůh**, the Almighty, has begun to rule as king."

„Chvalte Jah, protože Jehova, náš Bůh, Všemohoucí, začal kralovat.“

Zjevení 19:6

Meziřádkový překlad Království

I am the Alpha and the Omega, is saying **Lord**, the God, The (one) being and the (one) was and the (one) coming, the Almighty.

Já jsem Alfa a Omega, říká **Pán** Bůh, Ten, který je a který přijde, ten Všemohoucí.

Zjevení 1:8

We are giving thanks to you, **Lord**, the God, the Almighty, the (one) being and the (one) was, because you have taken the power of you the great and you reigned.

My vzdáváme díky tobě, **Pane** Bože, ty Všemohoucí, ty, který jsi a kterýs byl, protože ses ujal moci své veliké a kraloval.

Zjevení 11:17

And I heard of the altar saying Yes, **Lord**, the God, the Almighty, true and righteous the judgment of you.

A slyšel jsem oltář říci, Ano, **Pane**, Bože, ty Všemohoucí, pravé a spravedlivé soudy tvé.

Zjevení 16:7

Hallelujah, because reigned **Lord** the God of us, the Almighty.

Halelujah, protože kraloval **Pán** Bůh náš, ten Všemohoucí.

Zjevení 19:6

Samotná kniha Zjevení obsahuje mnoho podobných příkladů (viz Zjevení 4:8 a 11, 15:3, 18:8, 19:6, 21:22, a 22:5-6.). V celých Křesťanských písmech existuje také mnoho dalších příkladů. Vlasntě by mělo být prozkoumáno všech 237 odkazů na jméno Jehova.

Ve všech těchto případech musíme inspirovanému pisateli dovolit, aby řekl přesně to, co bylo řečeno čtenářům v jeho době. A přesně to chce Jehova chce, abychom chápali i v dnešní době.

Překladatel musí zprostředkovat myšlenky pisatele

V první kapitole jsme uvedli, jakými principy se musí řídit všichni překladatelé Bible. Řekli jsme: „Překladatel musí volit slova, která sdělí dnešním čtenářům tutéž myšlenku, kterou sděloval inspirovaný pisatel čtenářům ve své době.“ Potom jsme došli k názoru, že dnešní překladatel Bible musí umožnit, aby slova pisatelů Starého zákona sdělovala čtenáři ctěné Boží jméno. Proto musí dnešní překladatel Bible do angličtiny (či češtiny) umožnit svým čtenářům, aby identifikovali Boha jménem, a to stejným způsobem, jako to dělal autor Hebrejských písem.

Překládání Křesťanských písem se řídí stejnými zásadami. Bez ohledu na slovo použité původními pisateli Křesťanských písem, dnešní překladatel Bible do angličtiny (či češtiny) musí svým čtenářům zprostředkovat tentýž význam jako původní autoři. Platí to dokonce i tehdy, když použité slovo nemá tak přesně vyhraněný význam jako slovo (nebo slova), kterým bychom dnes chtěli dát přednost.

Vzhledem k tomu, že tetragrammaton *není* v Řeckých písmech používán, všechny pasáže přeložené v *Překladu nového světa Křesťanských písem* výrazem *Jehova* musí být správně přeloženy výrazem *Lord (Pán)*, a to všude, kde se v *Meziřádkovém překladu Království* nachází slovo *Kyrios*.⁶²

Překladatel musí svým čtenářům zprostředkovat myšlenky původních pisatelů přesně. Překladatel se nemůže stát komentátorem, který vysvětluje, čemu věří a co podle jeho názoru chtěl pisatel Písem napsat.⁶³ Takto může později postupovat komentátor. Může k tomu použít přesně přeložené pasáže Písma. Dokonce i překladatel může později udělat totéž. Ale překladatel nemá oprávnění k tomu, aby svůj překlad používal jako vyjádření svého osobního názoru.

⁶² Nechceme, aby došlo k nedorozumění. Tetragrammaton byl v Hebrejských písmech použit téměř 7000 krát. Autor si vysoce cení těch překladatelů, kteří usilovali o správný překlad ve smyslu יהוה, jemuž dali přednost před výrazem *LORD/PÁN*. Avšak vzhledem k tomu že tetragrammaton se *nenalézá* v žádných existujících rukopisech řeckých písem, vkládat je do míst, kde neexistuje žádný důkaz, že by zde byl původními křesťanskými pisateli použit, znamená neúctu vůči původním inspirovaným pisatelům.

⁶³ Neznamená to však, že bychom ignorovali fakt, že překladatel z řečtiny do angličtiny či češtiny se často musí subjektivně rozhodnout, jak konkrétní slovo nebo frázi přeloží. V mnoha případech se toto rozhodnutí odvíjí od osobního názoru překladatele ohledně významu daného slova. Podle kontextu byl v Ježíšových dnech výraz *Kyrios* v řečtině běžným světským výrazem. V *Překladu nového světa* je proto správně přeložen jako *Sir/pán* [Marek 7:28], *owner/majitel, vlastník* [Matouš 21:40], *master/učitel, mistr* [Matouš 25:26], „*Pán*“ - protokolární způsob pro oslovování císaře [Skutky 25:26], a *slave master/pán otroka* [Efezským 6:5]. Nicméně to překladatele neopravňuje k tomu, aby nahrazoval jedno známé slovo za jiné s naprosto odlišným významem, což je právě případ nahrazení Božího jména výrazem *Lord/Pán*.